
museum ROTTERDAM

MUSEUM ROTTERDAM EN DE MANTELZORGERS

INHOUDSOPGAVE >

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD >

1 CREATIVITEIT EN VINDINGRIJKHEID >

2 DIVERSITEIT >

3 ZELFREDZAAMHEID >

4 OUDEREN >

5 SAMENSPEL >

6 VERANDERING EN DYNAMIEK >

EXTRA INFORMATIE >

museum ROTTERDAM

COLOFON >

V

MUSEUM ROTTERDAM EN HET VERHAAL VAN DE STAD

In het project *Stad als Muze* trekt *Museum Rotterdam* de stad in om met bewoners van Rotterdam actief op zoek te gaan naar het hedendaags erfgoed van de stad en haar bewoners. Samen met bewonersorganisaties, wijkcentra, en bewoners op straat wordt gezocht naar thema's die van belang zijn om het verhaal van Rotterdam te kunnen vertellen. Daarbij

wordt vooral gelet op groepen Rotterdammers die niet direct in het oog springen, maar die vaak op informele wijze een belangrijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van leven in de stad. Door aandacht te besteden aan deze groepen en hun betekenis voor de stad denkt het museum recht te doen aan hun plek in het verhaal van Rotterdam. Samen met deze groepen brengt het museum hun erfgoed in kaart.

Mantelzorgers

In 2011 is *Museum Rotterdam* een erfgoedparticipatieproject met mantelzorgers gestart. Deze groep is actueel, maar vrijwel onzichtbaar. In Rotterdam zijn er 68.000 mensen die mantelzorg verlenen. Mantelzorg is zorg die lange tijd onbetaald wordt verleend aan familieleden, vrienden of kennissen die extra hulp nodig hebben door een chronische ziekte, handicap of psychiatrische aandoening. Dat varieert van een 'bakkie doen' tot intensieve verpleegkundige zorg. De belangrijkste motivatie voor mantelzorgers is dat er sprake is van een persoonlijke band. 'Mantelzorger' is dan ook geen beroep. De verwachting is dat er steeds meer een beroep op mantelzorgers gedaan zal worden. De kosten voor de zorg groeien snel en door de vergrijzing zal de vraag naar zorg voorlopig alleen nog maar toenemen.

Mantelzorg en erfgoed

In de zoektocht naar het erfgoed van de Rotterdamse mantelzorger, is eerst onderzocht wat er uit het verleden bewaard is gebleven. *Museum Rotterdam* bezit voorwerpen die gebruikt zijn in de uitleen bij de wijkverpleging. Voorwerpen die zijn gebruikt bij de zorg voor de patiënt thuis. Wie dat waren weten we echter niet. Het zijn institutionele voorwerpen die de zorg van een instantie of de overheid voor de zieke medemens illustreren. Echter het verhaal vanuit de gebruikerskant, vanuit de mantelzorgers van destijds, is niet bekend. Dat is wat *Museum Rotterdam* nu wel wil vastleggen.

Met groepen mantelzorgers is tijdens workshops gekeken naar de voorwerpen die zij dagelijks gebruiken bij de zorg. Alledaagse voorwerpen, voor de hand liggende voorwerpen, onverwachte voorwerpen en soms zelf bedachte of gemaakte voorwerpen en oplossingen.

In de workshops stonden de voorwerpen centraal. Voor de mantelzorgers gaf dit een heel andere invalshoek om naar hun dagelijkse praktijk als mantelzorger te kijken. Het was aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan, zonder de nadruk op de problematische kant van het zorgen te leggen. Erfgoed deed hier dus ook dienst als blikopener.

< INHOUDSOPGAVE

Museum Rotterdam en de mantelzorgers

In deze publicatie zijn de voorwerpen bijeengebracht die voortkwamen uit vele sessies met mantelzorgers. De verhalen en de gezichten die erbij horen. De voorwerpen zijn gerangschikt in erfgoedclusters rondom de thema's creativiteit, diversiteit, zelfredzaamheid, ouderen, samenspel en dynamiek. Elk thema is voorzien van een historische component. De verhalen en de voorwerpen werden door *Museum Rotterdam* op verschillende locaties in de stad bij zorginstellingen gepresenteerd. Daar werden ze ingezet om contact tussen deze instellingen en de mantelzorgers tot stand te brengen en te verbeteren. En middels nieuwe workshops werden de mantelzorgers uitgenodigd om in gesprek te gaan over hun erfgoed en hun plek in het verhaal van de stad. Aan *Museum Rotterdam* de taak om dat voor de toekomst te bewaren en steeds weer te presenteren.

Facts & Figures

In Rotterdam zijn er 68.000 mensen die mantelzorg verlenen. Onder hen zijn relatief veel vrouwen en 45-tot en met 75-jarigen. De meeste mantelzorg, ruim 60%, wordt verleend aan personen met een lichamelijke handicap of chronische ziekte. In 18% van de gevallen gaat het om zorg voor mensen met dementie, bij 17% om zorg voor personen met een psychische aandoening en tot slot 6% om zorg voor personen

VOORWOORD

met een verstandelijke beperking. De meeste mantelzorgers kunnen de zorg goed aan, maar niet allemaal. Zeker 8000 mantelzorgers in Rotterdam voelen zich zwaar- of overbelast. Onder hen zijn veel 25- tot 45-jarigen. Vaak helpen zij een ouder of hun kind.

HOOFDSTUK 1 >

CREATIVITEIT EN VINDINGRIJKHEID

Vaak wordt bij mantelzorg de nadruk gelegd op de belasting die mantelzorgers ervaren. Dat is niet vreemd: veel mantelzorgers ervaren de situatie ook als erg zwaar en intensief. Zo telt Rotterdam 8.000 zwaar- of overbelaste mantelzorgers. Maar het is slechts één kant van de medaille, want mantelzorgers geven na afloop ook vaak aan dat ze die tijd niet hadden willen missen. Dat komt omdat het zorgen voor iemand ook genoeg kan geven en kostbare herinneringen kan

1 CREATIVITEIT EN VINDINGRIJKHEID

opleveren. Zien dat degene die verzorgd wordt het zo goed als mogelijk heeft, is vaak de beloning voor de mantelzorg. 'Crème de la Rotterdam' is een mooi voorbeeld van hoe de ziekte even naar de achtergrond gebracht wordt, en hoe goede verzorging de situatie even 'zacht' maakt. Daar ligt de kern van mantelzorg: er samen het beste van maken. In die zoektocht naar 'het beste' komt een enorme hoeveelheid creativiteit om de hoek kijken. Meestal blijven deze slimme en soms ontroerende vondsten binnenskamers. Maar deze uitgave staat vol met voorbeelden van hoe de mantelzorg verlicht wordt met zelf bedachte en gemaakte spullen. Het is een bron van inspiratie die laat zien hoe creatief en ondernemend mantelzorgers kunnen zijn!

Historisch

Sommige van de voorwerpen in de collectie historische voorwerpen van de thuiszorg van *Museum Rotterdam* zijn zelfgemaakt, andere zijn vermaakt of we weten dat ze op een andere manier gebruikt zijn dan waarvoor ze oorspronkelijk bedoeld waren. In deze voorwerpen wordt de creativiteit van mantelzorgers die zij toepassen in hun dagelijkse zorg duidelijk. Zo is een snijplank geschikt gemaakt voor personen die maar één hand kunnen gebruiken door er een paar spijkers in aan te brengen en een vork op vast te maken. Het te snijden voedsel werd op die manier

op zijn plaats gehouden. En een nagelborsteltje deed dienst als houder voor kaarten; ook hiermee kon iemand die problemen had met het vasthouden van voorwerpen geholpen worden.

Bij de workshops voor mantelzorgers van *Museum Rotterdam* komen dergelijke zelfbedachte oplossingen ook naar voren. Een aantal daarvan zijn nu opgenomen in de collectie van *Museum Rotterdam*.

foto Peik Suyling

HERKOMST: YOUNG DESIGNERS

**museum
ROTTERDAM**

ALS WOORDEN BLOEMEN WORDEN

Young Designer Peik Suyling verzorgde samen met mantelzorgster Els Mastik workshops bloemen tekenen. Deelnemers konden zo, zonder het in woorden uit te hoeven drukken, heel dicht bij zichzelf en ook bij elkaar komen. Ze hebben de workshops bijvoorbeeld gegeven in Delfshaven aan moeders op school en kinderen in de schakelklas. Maar ook aan mantelzorgster Hedija, die voor haar dementerende schoonmoeder zorgt. Als er nauwelijks woorden te vinden zijn, kunnen bloemen heel veel zeggen.

Els Mastik

De moeder van Els hield erg van wandelen. Toen haar gezondheid achteruit ging, werden de rondjes die ze wandelde steeds kleiner. Tot ze op een gegeven moment niet meer kon lopen. Er werd beginnende Alzheimer geconstateerd en ze verhuisde naar een verpleeghuis. Els en haar broer begonnen met het maken van jaarkalenders, die ze inzetten als hulpmiddel in het verpleeghuis. Iedere maand op de kalender toonde een foto van bloemen, planten of plekje uit haar vroegere wandelingen. De maanden bij de foto's correspondeerden bij de tijd waarin het plantje bloeide.

VOLGENDE OBJECT >

BORSTELLEN

Malika's zoon Haitam is meervoudig gehandicapt. Het is belangrijk dat het gevoel in zijn huid wordt gestimuleerd. Daarom kriebelt ze hem op zijn armen met een rubberen borsteltje. Dat heeft ze geleerd bij fysiotherapie. Haitam is gek op de aandacht die hij krijgt. Hij houdt er ook van als zijn vader hem wast of met hem gaat zwemmen.

Zelf doen? Dit soort borsteltjes wordt gebruikt bij therapieën gericht op de tastzin, dat is het gevoel in de huid. Zowel voor mensen met overgevoelige als met ondergevoelige reacties op prikkels kan borstelen helpen bij het verwerken van die prikkels. Oorspronkelijk zijn deze borsteltjes ontwikkeld voor chirurgen, voor bij het reinigen van de handen.

Malika en Abderrazzak

Alle drie de kinderen van Malika (37) en Abderrazzak (45) hebben een extra zorgvraag. De oudste heeft ADHD, de middelste astma en de jongste is meervoudig gehandicapt. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een fulltime taak. Ze zijn allebei thuis: voor werk en een carrière is geen ruimte. Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat doen voor een mannengroep.

foto Marie Cécile Thijs

flyer Bas Kortmann

BUURTPICKNICK

Mantelzorger Nelly Leentvaar zorgt voor haar spastische zoon en haar moeder. Een paar jaar geleden verhuisden ze naar Zevenkamp, omdat die omgeving ideaal leek voor hen. Doordat Nelly zo veel zorgt, mist ze aansluiting en sociale contacten in Zevenkamp. Ook voor haar zoon wil ze graag contact met andere kinderen in de buurt. Speciaal voor hen en alle mensen in Zevenkamp organiseren *Young Designer* Bas Kortmann en Nelly een bijzondere middag in het park. Met o.a. een picknick op de rokken van Bliss, een Midgetsjoel toernooi, verhalenvertellers, live muziek, receptenruilbeurs en veel spelletjes.

Nelly Leentvaar

Nelly zorgt voor haar zoontje, die spastisch is en last heeft van hartfalen. Hij komt weinig in contact met andere kinderen met een lichamelijke beperkingen. Daarom heeft ze haar diploma voor Gastouder gehaald, zodat ze straks zelf kinderen thuis kan opvangen. Haar zoontje kan dan straks toch met lot- en leeftijdsgenoten omgaan. Ook is ze lid geworden van LUVa, een organisatie die uitstapjes maakt met mensen die vriendschap zoeken. Op die manier kan ze heel even bijkomen en iets voor haarzelf ondernemen. Door alle zorg staat haar sociale leven erg onder druk.

COMMUNICATIE

Een belangrijk onderdeel bij de zorg voor dementerenden is de communicatie tussen verzorgers onderling. Hiervoor worden vaak schriftjes of dossiers gebruikt die bij de verzorgende blijven. Iedere bezoeker of verzorgde schrijft hierin hoe hij de verzorgde aantreft en wat hij heeft gedaan. De communicatie met instanties als Thuiszorg en gemeente is tijdrovend en belastend voor een mantelzorgers. Toch levert het vaak wel wat op, zoals bijvoorbeeld een parkeerpas speciaal voor de mantelzorgers.

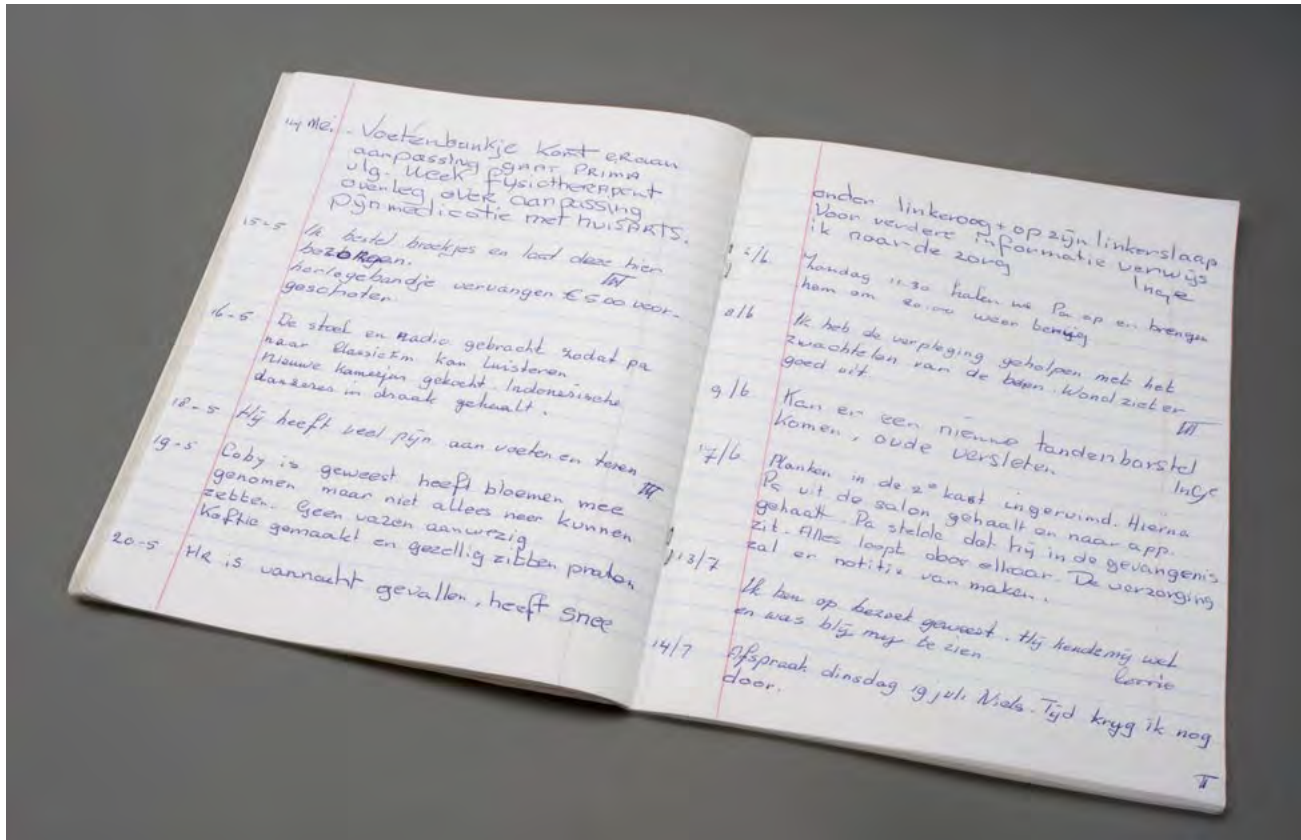

foto Theo van Pinxteren

foto Theo van Pinxteren

CRÈME DE LA ROTTERDAM

Crème de la Rotterdam is bedacht en ontwikkeld door *Young Designer* Gwen van Zaane. Een verzorgingslijn die iedereen zelf kan maken met producten uit de keukenkastjes. Beautyrecepten om jezelf en anderen mee te verwennen. Gwen liet zich inspireren door mantelzorger Hatiyce Akilli, die met behulp van eigen-gemaakte verzorgingsmiddelen voor de mensen om zich heen zorgt. De verzorgingslijn dient ook als startpunt tijdens workshops, om met mensen in gesprek te treden over de geschiedenis van (huid-)verzorging. Via de collectie van *Museum Rotterdam* en de persoonlijke kennis van de deelnemers worden verbindingen gemaakt tussen het heden en het verleden.

Hatiyce Akilli

Hatiyce helpt haar moeder met huishoudelijk werk, administratie en persoonlijke verzorging. Hatiyce past daarbij allerlei alternatieve geneeswijzen toe. Wanneer haar moeder last heeft van rugklachten of verkoudheid, trekt ze met flessen de warmte uit het lichaam van haar moeder. Dat verlicht de pijn. Ze maakt ook crèmes en maskertjes om rimpels en vlekken te vervagen. 'Als iemand zich mooi voelt, dan geeft dat ook geestelijke kracht om de ziekte even te vergeten.' De ingrediënten hiervoor haalt ze gewoon uit haar keukenkastjes of laat ze meenemen uit Turkije.

DEURBEL-HALSKETTING

Wim en zijn moeder woonden vlakbij elkaar, ieder in een eigen appartement. Communiceren konden ze heel gemakkelijk via een intercom. 'Dat was handiger dan een telefoon, je hoefde alleen op een knop te duwen en het kostte niks.' Voor noodgevallen droeg Wims moeder een elektrische deurbel op batterijen om haar nek.

tekening Djanko

< INHOUDSOPGAVE

**1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID**

HOOFDSTUK 2 >

DIENBLAD

Dit dienblad kreeg een opvallende draagbeugel, die maakt dat het blad gemakkelijk op te tillen is. Ook is het dienblad voorzien van een antisliplaag. Nu glijdt er niks van het blad, maar blijft alles bij het dragen keurig op z'n plaats. Een puntje van kritiek betreft de afbeelding: een abstractere versiering zou het dienblad ook voor linkshandigen aantrekkelijk hebben gemaakt.

foto Michiel de Visser

**HERKOMST:
COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID

HOOFDSTUK 2 >

GRIP

Omdat haar man moeite had om zijn bestek vast te houden, bevestigde Riek een verrollertje om het heft van een steakmes. Het verrollertje en het gekartelde lemmeet van het mes vergrootten zijn grip tijdens het snijden.

Zelf maken? Verwijder de plastic koker uit een schuim verrollertje. Maak het schuim een beetje nat en schuif het om het heft van een steakmes. Als het opgedroogd is, zit het vast. Maak het nat om te verwijderen en het mes schoon te maken.

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson had en kanker. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

foto Theo van Pinxteren

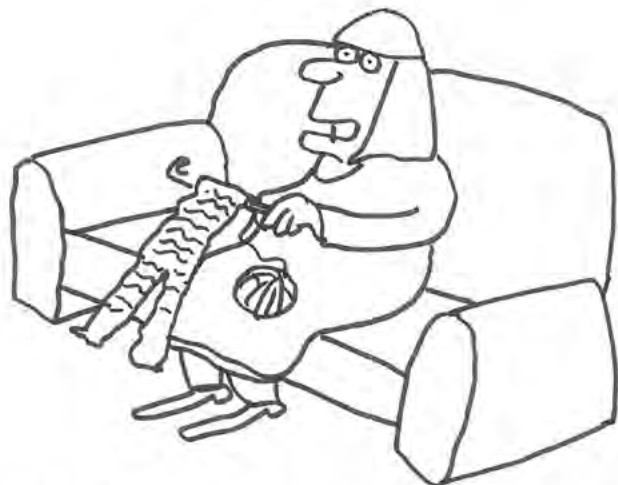
HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

HAKEN

De Turkse buurvrouw van Fatma Eraslan is ruim negentig jaar. Eén dag in de week doet Fatma wat huishoudelijke klusjes en de boodschappen voor haar. Ook hielp Fatma haar buurvrouw aan een handig systeem voor het innemen van medicijnen. Ze kocht drie houten doosjes en verfde deze in drie verschillende kleuren. Zo weet de buurvrouw, die geen Nederlands kan lezen, welke medicijnen ze in de ochtend, middag en avond moet innemen. Op haar beurt heeft Fatma van haar buurvrouw leren haken en breien.

ALS ERGENS HAKEN EN OGEN AAN ZITTEN,
KAN IK ER IETS VOOR HAKEN...

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

HET ZAL WERKEN

Wanneer je niet meer in staat bent jezelf te redden en (mantel)zorg van anderen nodig hebt, kunnen alledaagse handelingen ineens een groot obstakel worden. Het aantrekken van steunkousen bijvoorbeeld, of met een rollator een hobbelige straat oversteken. *Young Designer* Dennis Lohuis en mantelzorger Helmuth Tjemmes zijn daarom het vrijwilligersnetwerk 'Het zal werken' gestart. Eigenwijze en vastberaden uitvinders schieten te hulp bij praktische problemen. Ze geven spreekuren in verzorgingshuizen van Rotterdam, waar mensen hun probleem aan hen kunnen voorleggen. Met als doel: Het Zal Werken!

Helmuth Tjemmes

Helmuth Tjemmes zorgt voor zijn vrouw Irene, die na een TIA voor één been een steunkous nodig had. Omdat het pijnlijk was om de zeer strakke steunkousen om haar been te krijgen, bedacht Helmuth een methode om de steunkous met behulp van een afgezaagd stuk rioolpijp pijnloos aan te doen. Helmuth bedenkt vaak zelf oplossingen voor praktische problemen.

foto Dennis Lohuis

KALENDER

De moeder van Els hield erg van wandelen langs groene plekjes en natuur in de stad. Doordat haar gezondheid verslechterde, werd dat onmogelijk. Toen ze in een verpleeghuis terecht kwam, maakten Els en haar broer een kalender met eigen foto's, om het geheugen van hun moeder te stimuleren. Iedere maand op de kalender toont een foto van bloemen en planten uit haar vroegere wandelingen, bijvoorbeeld door haar eigen wijk de Beverwaard en het Arboretum Trompenburg.

Els

Els (60) zorgde jarenlang voor haar moeder, wier lichamelijke conditie steeds verder achteruit ging. Uiteindelijk werd ze vanwege Alzheimer opgenomen in een verpleeghuis. Daar bezocht Els haar regelmatig. Samen met haar broer hebben ze veel gewandeld in de omgeving van het verpleeghuis. 'Gezeten op een bankje samen luisteren naar de vogels en genieten van de natuur.'

foto Theo van Pinxteren

KNOOPJESLAPJE

Hedija zorgt samen met zwagers en schoonzussen voor haar dementerende schoonmoeder. Ze heeft regelmatig woede uitbarstingen waarbij ze haar eigen kleding, maar ook die van anderen vernielt. Om deze woedeaanvallen te kanaliseren heeft Hedija een lapje gemaakt om tijdens woedeaanvallen met haar vingers aan te trekken.

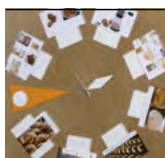
Zelf maken? Neem een stukje stof en naai daar verschillende knoopjes aan. Zet ze goed vast, zodat ze niet zo makkelijk zijn los te trekken.

Hedija

Hedija (52) helpt haar schoonmoeder met het huishoudelijke werk, de persoonlijke verzorging en ondersteunt haar mentaal. Hedija vindt het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan de verschillende culturele achtergronden van mantelzorgers in Rotterdam.

foto Marie Cécile Thijs

MEMORYSPEL

De man van Ineke kon na een herseninfarct niet meer praten en was halfzijdig verlamd. Hij verbleef de laatste tien jaar van zijn leven in een verpleeghuis, waar Ineke voor hem zorgde. Om zijn geheugen te prikkelen maakte ze zelf een memoryspel van foto's uit zijn verleden. Met plekken waar hij had gewoond, zijn kinderen toen ze jong waren, vrienden van vroeger. Het omdraaien van de kaartjes was een manier om te kunnen communiceren.

tekening Maarten Wolterink

< INHOUDSOPGAVE

1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID

HOOFDSTUK 2 >

NAGELBORSTEL

Dit nagelborsteltje is bedoeld voor mensen die slechts één hand kunnen gebruiken. Met de zuignapen kan de borstel worden vastgezet op de wastafel. Zo is het mogelijk om de nagels schoon te boenen zonder de borstel zelf vast te houden. De gebruiksaanwijzing bij dit product suggereert ook een alternatief gebruik: de borstel kan worden gebruikt door mensen die geen speelkaarten kunnen vasthouden. De kaarten worden dan tussen de haren geklemd!

foto Michiel de Visser

HERKOMST:
COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID

HOOFDSTUK 2 >

PETTEN

De 19-jarige zoon van Ayse heeft een zeldzame genetische afwijking waardoor hij een gedragsstoornis heeft. Ayse maakt gebruik bij zijn begeleiding van methoden die ook voor autisme worden toegepast. Ze heeft altijd drie petten bij zich, een rode voor als haar zoon agressief is, een gele voor als hij op moet passen en een groene voor als hij zich goed gedraagt. Wanneer nodig moet haar zoon de betreffende pet dragen. Zo krijgt hij inzicht in zijn eigen gedrag.

Ayse

Ayse is een alleenstaande moeder met een fulltime baan. Zij is steeds op zoek naar geschikte dagopvang voor haar zoon. Voorheen kon hij terecht bij haar ouders, maar dat wordt steeds lastiger, omdat zij nu zelf hulp nodig hebben. Bovendien is hij binnenkort te oud voor zijn speciale school. Ayse hoopt dat ze vervangende opvang vindt, want haar werk als begeleider van lotgenotengroepen voor mantelzorgers wil ze niet opgeven. Het biedt afleiding en ze geniet van de sociale contacten.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

**1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID**

HOOFDSTUK 2 >

PLASFLES

Ben van der Lee zorgde 20 jaar voor zijn zieke ouders. Toen zijn ouders niet snel genoeg meer naar het toilet konden, bedacht hij een goedkope en handige oplossing: van een lege melkfles maakte hij een praktische plasfles. De snijrand maakte hij zacht met behulp van een soldeerbout.

Ben

De vader van Ben had Parkinson en zijn moeder Alzheimer. Zijn ervaring was dat veel zorg op de schouders van familieleden terecht komt, wanneer mensen niet veel te besteden hebben. Professionele zorginstellingen hebben volgens hem vaak te weinig tijd en compassie om goede zorg te bieden. Aan de andere kant maakt een krap budget mensen wel inventief. Ben verzoon een goedkoop hulpmiddel voor minder valide patiënten.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

ROLSTOELSLAAPZAK

Maartje zorgde voor haar moeder die 10 jaar geleden overleed. Sindsdien zorgt ze voor meerdere mensen tegelijk die hulp nodig hebben. Ze bezoekt hen en zorgt voor afleiding, vrolijkheid en gezelligheid. Maartje bedacht voor rolstoelgebruikers een oplossing tegen de kou: een rolstoel-slaapzak. Ritsen op schouderhoogte voorkomen dat hij afzakt en de voorkant is afwasbaar als er geknoeid wordt.

tekening Maarten Wolterink

< INHOUDSOPGAVE

1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID

HOOFDSTUK 2 >

SNIJPLANK

Mensen met een gestoorde motoriek of mensen die maar één hand kunnen gebruiken, zijn gebaat bij deze snijplank. Onder de plank zitten zuignappen om hem op het werkblad te fixeren. Op de plank zijn 4 'spijkers' en een vork gemonteerd. Zij zijn bedoeld om er etenswaren op te prikken, zoals groente, fruit of vlees. Die kunnen dan met één hand worden gesneden. Ook een boterham smeren kan op deze wijze.

foto Michiel de Visser

HERKOMST:
COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

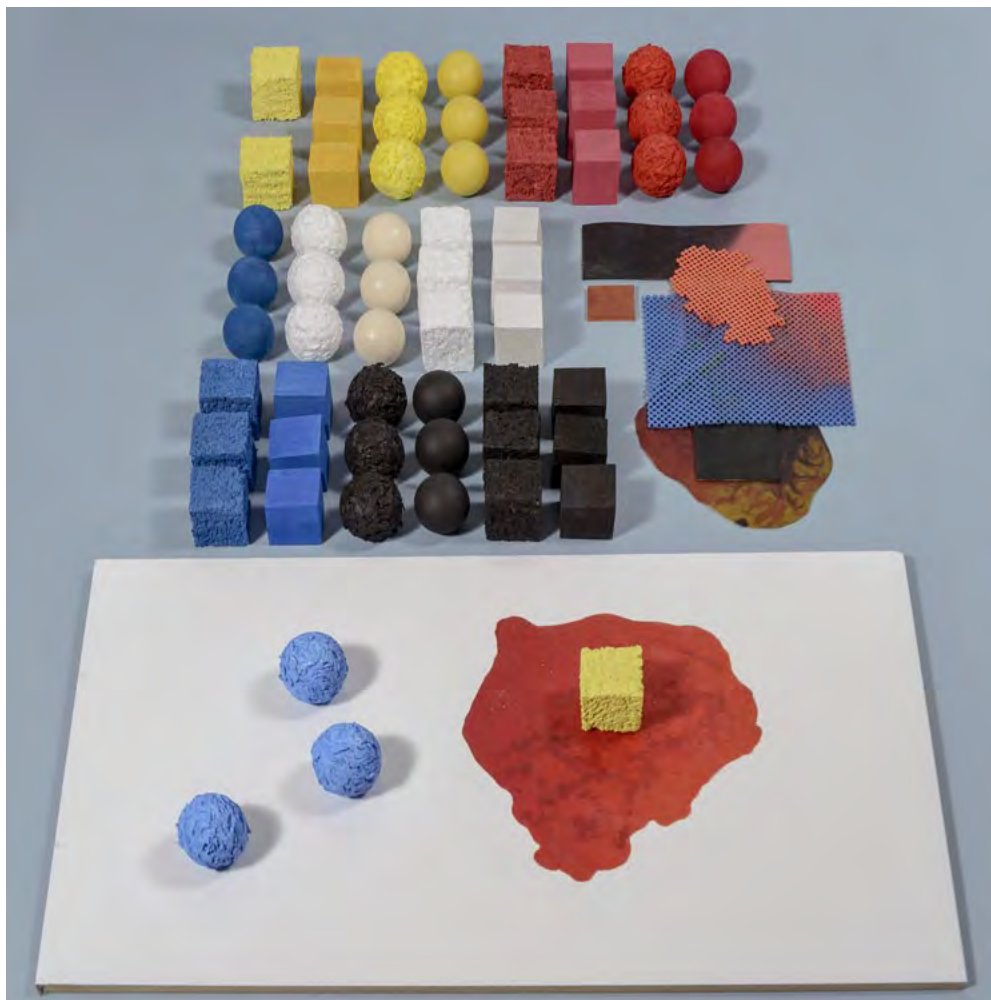

foto Theo van Pinxteren

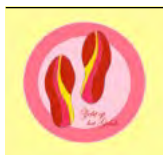
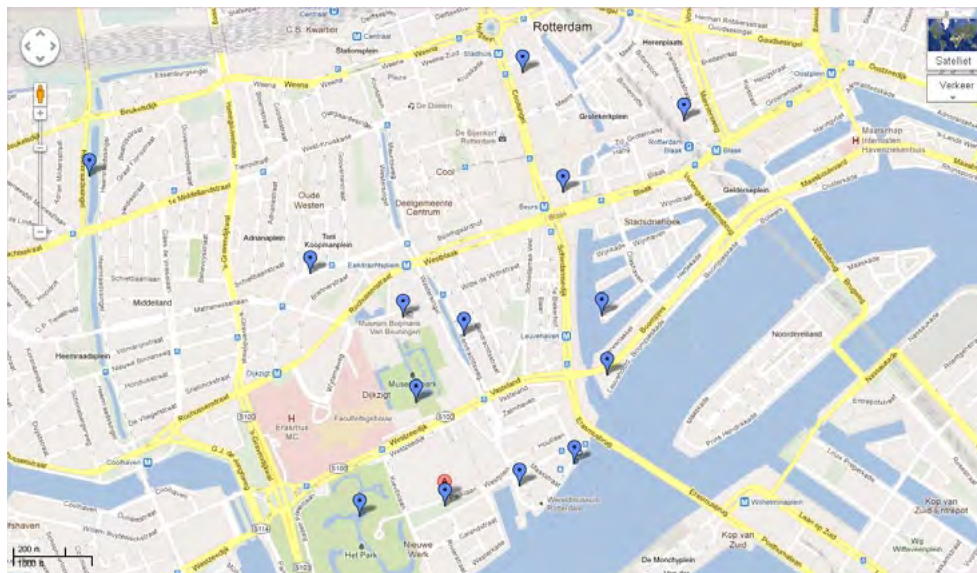
SPEL

Young Designer Anna ter Haar heeft met mantelzorgger Maarten van Wesemael een spel ontworpen, dat makkelijk een gesprek op gang brengt. In het spel staan diverse platte en driedimensionale vormen centraal. Zo zit er een rode gladde bal bij, maar ook een ruw zwart vierkant. Vormen, kleuren en materiaal wekken bij iedereen andere associaties op. Hoe voel je je vandaag? Rood en glad? Of eerder ruw en vierkant? Bepaalde gevoelens worden letterlijk zichtbaar gemaakt. Het spel kan in de psychiatrische zorg gebruikt worden.

Maarten

Maarten zorgt voor een vriendin met een chronische psychiatrische aandoening. Hij helpt met haar dagindeling en geeft haar emotionele steun, een veilig gevoel en gezelligheid. Maarten fleurt haar omgeving op met gekke beeldjes, die een bepaalde betekenis hebben. Bijvoorbeeld het Chinese beeldje van een man die een vaas vasthoudt. Het laat schoonheid, warmte, liefde en kwetsbaarheid zien. Op haar beurt zorgt ze ook voor hem als dat nodig is. Bijvoorbeeld toen hij hulp nodig had na een zwaar auto-ongeluk. Solidariteit is belangrijk.

- 1. Stadhuistuin
- 3. Kop van de Scheepmakerskade
- 4. Leuvehoofd
- 5. Restaurant Loos
- 5. Kade voor Spidu
- 6. Eendrachtsweg
- 2. Bibliotheek Rotterdam
- 7. Nieuwe Binnenweg
- 8. Heemraadsingel
- 9. Lloydkade
- 11| Park bij de Furm mast
- 12. Parklaan
- 13. Museum Boijmans van Beuningen
- 14. Museumpark
- Museum Rotterdam

STADSWANDELINGEN

Herman en zijn partner wonen midden in het centrum van Rotterdam en zijn actief en ondernemend, voor zover de ziekte van zijn partner dat toelaat. De dokter adviseert zijn partner om voldoende te bewegen, maar lopen kan hij niet al te lang achter elkaar. Herman zette daarom allerlei stadswandelingen uit. Gevarieerde wandelroutes door de stad met voldoende bankjes, toiletten en eetgelegenheden onderweg.

Herman

Herman (73) zorgt voor zijn partner (82) die een spierziekte heeft en Parkinson. Hij begeleidt hem bij medische bezoeken en fysiotherapie, regelt de administratie, zorgt voor mentale ondersteuning en doet het huishouden. Hij pleit ervoor dat mantelzorgers door artsen worden geconsulteerd in de medische behandeling, aangezien zij over een bron van kennis over de patiënt beschikken.

< INHOUDSOPGAVE

1 CREATIVITEIT EN VINDINGRIJKHEID

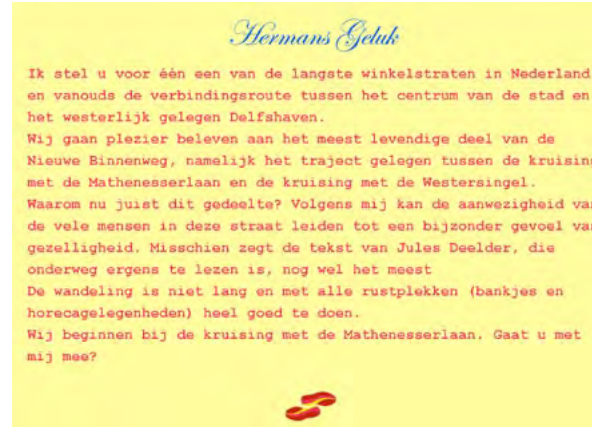
HOOFDSTUK 2 >

STADSWANDELINGEN

Young Designer Misja Immink heeft samen met mantelzorger Herman van Tiggeloven twee boekjes ontwikkeld. In de eerste staan wandelingen voor mensen met een fysieke beperking. Er wordt o.a. gekeken naar de kwaliteit van het trottoir, de hoeveelheid bankjes en de aanwezigheid van toiletten. In het tweede boekje staan gemoedswandelingen. Ze gaan over een bepaald begrip, zoals geluk. Tijdens een gelukswandeling wordt op een luchtige manier nagedacht over wat geluk kan zijn. Er zijn bijvoorbeeld stickers om een verkend geluk te markeren en een kaart om soorten geluk mee op te sporen.

Herman van Tiggeloven

Herman zorgt voor zijn partner die lijdt aan een spierziekte en Parkinson. Herman wil als volwaardige gesprekspartner worden geconsulteerd over de behandeling. Zijn registraties van het verloop van het ziekteproces spelen ook een rol bij besluiten tijdens de behandeling. Een speciaal door hem ontwikkeld systeem dient als leidraad voor gesprekken met de neuroloog. Hermans partner moet ook voldoende beweging krijgen. Daarom heeft Herman inmiddels 22 stadswandelingen uitgezet door heel Rotterdam, met voldoende bankjes, openbare toiletten en eetgelegenheden onderweg.

< INHOUDSOPGAVE

film Hugo van der Meer

HERKOMST: WORKSHOPS

1 CREATIVITEIT EN VINDINGRIJKHEID

foto Theo van Pinxteren

**museum
ROTTERDAM**

HOOFDSTUK 2 >

STEUNKOUSAANTREKKER

Helmuth Tjemmes zorgt voor zijn vrouw Irene die na een hersenbloeding voor één been een steunkous nodig had. Omdat het pijnlijk was om de zeer strakke steunkousen om haar been te krijgen bedacht Helmuth een methode met een afgezaagd stuk rioolpijp om de steunkous pijnloos aan te doen. Hij bedenkt vaak zelf oplossingen voor praktische problemen.

Zelf proberen? Lukt het u om de steunkous aan te trekken met behulp van Helmuths uitvinding? In de film laat hij zien hoe het moet.

Helmuth

Helmuth (68) doet het zware huishoudelijke werk, helpt Irene met de persoonlijke verzorging en doet de administratie. Ook zet Helmuth zich in zijn voorburen met een ziekte of lichamelijke beperking, voor wie hij probeert om de 55+ flat te laten aanpassen.

VOLGENDE OBJECT >

SUBHIJA'S DAGAGENDA

Young Designer Johanneke van Helden en mantelzorgster Hedija Dugalič-Gobelič hebben een klok gemaakt naar aanleiding waarvan de dementerende schoonmoeder van Hedija, Subhija, opdrachten kan uitvoeren. Subhija moet veel middagen alleen doorbrengen en ze verveelt zich dan ook regelmatig. De vijf dagen van de week hebben een kleur gekregen. De kleuren bepalen wat er die dag gedaan moet worden. In de vakken die de wijzer aanwijst, worden foto's gedaan. Op deze foto's staan de opdrachten stap voor stap weergegeven.

Hedija Dugalič-Gobelič

Hedija Gobelič zorgt samen met zwagers en schoonzussen voor haar dementerende schoonmoeder. Bij woedeaanvallen vernielt haar schoonmoeder geregeld haar kleding, maar ook die van anderen. Om deze uitbarstingen te kanaliseren maakte Hedija een knoopjeslapje. Daar mag ze tijdens aanvallen met haar vingers aan trekken. Hedija masseert haar schoonmoeder ook regelmatig met olie; daarvan geniet ze enorm en komt ze tot rust.

foto Theo van Pinxteren

THUISAPOTHEEK

Bij de verzorging van haar moeder past Hاتيce allerlei alternatieve behandelingen toe. Ze geeft (kruiden-) thee om pijn te verzachten en bij koorts of verkoudheid trekt ze met flessen de warmte uit het lichaam. Hاتيce maakt ook crèmes en maskertjes om rimpels en vlekken te vervagen, eigenlijk meer als mentale ondersteuning. 'Als iemand zich mooi voelt, dan geeft dat ook geestelijke kracht om de ziekte even te vergeten.' De ingrediënten hiervoor zijn veelal huis-tuin en keukenproducten, zoals keukenkruiden en mayonaise.

Keukenkastjes zijn medicijnkast en beauty case...

tekening Djanko

VALMASKER

Als Haitam onrustig wordt, bonkt hij met zijn hoofd tegen harde oppervlakken, zoals de muur, de vloer, de rand van zijn bed of stoel. Op de rommelmarkt vond zijn vader een beschermhelm voor karate. Ideaal om het hoofd van Haitam te beschermen tijdens een boze bui. Als hij nu de helm op heeft, weet hij dat bonken geen zin heeft en stopt hij ermee.

Malika en Abderrazzak

Alle drie de kinderen van Malika (37) en Abderrazzak (45) hebben een extra zorgvraag. De oudste heeft ADHD, de middelste heeft astma en de jongste is meervoudig gehandicapt. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een fulltime taak. Ze zijn allebei thuis: voor werk en een carrière is geen ruimte. Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

foto Marie Cécile Thijs

< INHOUDSOPGAVE

1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID

HOOFDSTUK 2 >

foto Theo van Pinxteren

WARME HANDEN

De man van Riek had de ziekte van Parkinson, waardoor zijn handen verkrampen, vooral als ze koud werden. Ze breide daarom deze handschoenen voor hem, waarmee zijn handen beter functioneerden. De handschoenen laten de vingers vrij, naar het voorbeeld van oude polsmofjes. 'Handen zijn heel belangrijk, omdat je daarmee nog zelf iets kan doen.'

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die naast Parkinson ook kanker had. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

**1 CREATIVITEIT EN
VINDINGRIJKEID**

HOOFDSTUK 2 >

foto Theo van Pinxteren

ZELF AANTREKKEN

De man van Riek vond het belangrijk om zelf zijn pantoffels aan en uit te kunnen doen. Daarom vermaakte Riek een paar gewone pantoffels uit de winkel. Eerst met veters en toen dat moeilijk werd, met klittenband. Later zag ze dat de Thuiszorgwinkel ook speciale pantoffels verkoopt, maar die zijn een stuk duurder.

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson had en kanker. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

HERKOMST: WORKSHOPS

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

foto Tomek Whitfield

ZORG VOOR ELKAAR

Het evenement 'Zorg voor elkaar' is een initiatief van *Young Designer* Nina Boas en mantelzorger Fatma Eraslan. Het vond plaats op vrijdag 27 april 2012 op het Coolhaveneiland. Tijdens het evenement toonde Fatma, die naast mantelzorger ook ouderconsulent is op OBS Delfshaven, de kracht van haar informele netwerk in de buurt en de manier waarop mensen in haar netwerk voor elkaar zorgen. Nina en Fatma maakten zo contact met veel buurtbewoners, welke voor reguliere instellingen vaak lastig te bereiken zijn.

Fatma Eraslan

De Turkse buurvrouw van Fatma is ruim negentig jaar. Eén dag in de week doet Fatma wat huishoudelijke klusjes en de boodschappen voor haar. Ook hielp Fatma haar buurvrouw aan een handig systeem voor het innemen van medicijnen. Ze kocht drie houten doosjes en verfde deze in drie verschillende kleuren. Zo weet de buurvrouw, die geen Nederlands kan lezen, welke medicijnen ze in de ochtend, middag en avond moet innemen. Op haar beurt heeft Fatma van haar buurvrouw leren haken en breien.

2

DIVERSITEIT

Er zijn grote verschillen tussen mantelzorgers. Met de 68.000 mantelzorgers die Rotterdam in 2011 rijk is, is dat natuurlijk ook niet verwonderlijk. Je treft jonge en oudere mantelzorgers, laag- en hoogopgeleiden, noem maar op. Toch wordt er soms gemakkelijk geeneraliseerd. Zo wordt vaak gedacht dat alleen vrouwen mantelzorg verlenen. Maar dat is niet helemaal waar: ongeveer 40% van de mantelzorgers is man.

Datzelfde geldt voor migranten. Onder de noemer 'allochtone mantelzorgers' gaat een hele wereld schuil. Surinaamse, Marokkaanse, Turkse, Iraakse

en Bosnische mantelzorgers: verschillende mensen, verschillende culturen en verschillende gewoonten. Naast de verschillen tussen deze groepen, is het van belang om oog te hebben voor verschillen *binnen* deze groepen. Dat verschil wordt zichtbaar bij de 2e en 3e generatie migranten, die meer vergelijkbare opvattingen over mantelzorg hebben als autochtonen. Dit in tegenstelling tot de 1e generatie migranten, waarbij de verplichting om mantelzorg te verlenen vanuit cultuur en traditie sterker is.

Tot slot wordt de diversiteit onder mantelzorgers ook bepaald door voor wie zij zorgen en wat er aan de hand is. In de meeste gevallen wordt voor een familielid, een partner of (schoon)ouder gezorgd. Maar ook vaak gaat het om de zorg voor een kind met een beperking, of een broer of zus.

Je kunt mantelzorgers dus niet zomaar over één kam scheren. De verschillende bijdragen in deze uitgave vormen een rijk palet aan voorbeelden. En ondanks alle verschillen laten mantelzorgers zien dat ze één ding met elkaar gemeen hebben: de zorg voor een dierbare.

Historisch

In de jaren zeventig kregen de Kruisverenigingen in Rotterdam te maken met de grote toestroom van migrantengezinnen. Migrantendeden in die tijd bijna geen beroep op de curatieve zorg. Gerda Krijgsman,

ex-wijkverpleegkundige vertelt dat er tot 1992 nog amper ervaring was met hulpvragen vanuit deze groepen. Het was daarom niet mogelijk om beleid te maken, terwijl de hulpvragen wel toenamen: 'In de grote familieverbanden zorgt men voor elkaar. Als er al eens een hulpverlening op gang kwam, verliep die vaak moeizaam en onbevredigend. De kinderen, die vaak wel Nederlands spraken, wisten niet goed een brug te slaan tussen de Nederlandse hulpverlener en de van ver gekomen vader of moeder. Daar was meer nodig dan alleen vertalen.'

Dat er ook nu nog grote verschillen zijn bleek wel tijdens de workshops die *Museum Rotterdam* met mantelzorgers organiseerde. Een aantal Turkse mantelzorgers vertelde dat zij alle zorg voor hun ouders moeten opvangen. Thuiszorg in welke vorm dan ook is voor hun ouders geen optie. Ze vinden dat het de plicht is van hun kind om dit te doen.

AYSE

Ayse zorgt voor haar zoon met een gedragsstoornis. Als alleenstaande moeder met een fulltime baan is zij steeds op zoek naar geschikte dagopvang. Voorheen kon hij terecht bij haar ouders, maar dat wordt steeds lastiger, omdat zij nu zelf hulp nodig hebben. Bovendien is hij binnenkort te oud voor zijn speciale school. Ayse hoopt dat ze vervangende opvang vindt, want haar werk als begeleider van lotgenotengroepen voor mantelzorgers wil ze niet opgeven. Het biedt afleiding en ze geniet van de sociale contacten.

foto Marie Cécile Thijs

BOKSBAL

Nassim heeft een gehandicapt broertje. Zelf heeft hij ADHD en zijn andere broertje heeft astma. Zijn ouders zijn steeds bezig om voor de drie jongens te zorgen. Door zijn ADHD is het voor Nassim moeilijk om veel prikkels te verwerken. Soms moet hij zich daarom even afreageren. Zijn vader kocht speciaal hiervoor een boksbal.

Malika en Abderrazzak

Alle drie de kinderen van Malika (37) en Abderrazzak (45) hebben een extra zorgvraag. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een fulltime taak. Ze zijn allebei thuis: voor werk en een carrière is geen ruimte. Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

foto Marie Cécile Thijs

< INHOUDSOPGAVE

2 DIVERSITEIT

HOOFDSTUK 3 >

DAGTAAK

Malika en Abderrazzak hebben drie kinderen. Elk van de kinderen heeft een extra zorgvraag. Nassim (12) heeft ADHD, Mohamed (10) heeft astma en Haitam (5) is meervoudig gehandicapt. Voor dit jongste kind zijn er veel hulpmiddelen in huis, zoals een aangepaste stoel en een grote box. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een full-time taak. Ze zijn allebei thuis, voor werk en een carrière is geen ruimte.

Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

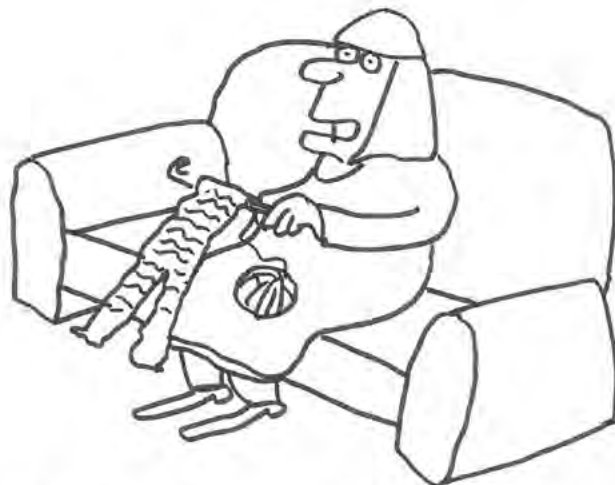

foto's Sanne Donders

**HERKOMST: OPDRACHTEN AAN
FOTOGRAFEN EN FILMERS**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

ALS ERGEMS HAKEN EN OGEN AAN ZITTEN,
KAN IK ER IETS VOOR HAKEN...

tekening Djanko

HAKEN

De Turkse buurvrouw van Fatma Eraslan is ruim negentig jaar. Eén dag in de week doet Fatma wat huishoudelijke klusjes en de boodschappen voor haar. Ook hielp Fatma haar buurvrouw aan een handig systeem voor het innemen van medicijnen. Ze kocht drie houten doosjes en verfde deze in drie verschillende kleuren. Zo weet de buurvrouw, die geen Nederlands kan lezen, welke medicijnen ze in de ochtend, middag en avond moet innemen. Op haar beurt heeft Fatma van haar buurvrouw leren haken en breien.

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

HEDIJA

Hedija (52) zorgt voor haar schoonmoeder die aan het dementeren is. Ze doet dat samen met haar schoonzus en zwagers. Ze helpt met het huishoudelijke werk, de persoonlijke verzorging en ondersteunt haar schoonmoeder mentaal. Hedija vindt het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan de verschillende culturele achtergronden van mantelzorgers in Rotterdam.

foto Marie Cécile Thijs

foto Marie Cécile Thijs

HELMUTH EN IRENE

Helmuth (68) zorgt voor zijn vrouw Irene, van wie na een hersenbloeding een aantal functies uitvielen. Hij zoekt graag praktische oplossingen voor problemen en is erg vindingrijk. Hij bedacht een manier om een steunkous pijnloos aan te trekken, door een rioolpijp te gebruiken. Irene vond een nieuwe internationale vriendengroep in het computerspel Lord of the Rings Online (LOTRO). In deze virtuele wereld kan ze alles wat in het gewone leven moeilijk is, zoals rennen, zwemmen en vechten. Ze maakt gebruik van verschillende spelpersonages.

foto Marie Cécile Thijs

MALIKA EN ABDERRAZZAK

Alle drie de kinderen van Malika (37) en Abderrazzak (45) hebben een extra zorgvraag. De oudste heeft ADHD, de middelste heeft astma en de jongste is meervoudig gehandicapt. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een fulltime taak. Ze zijn allebei thuis: voor werk en een carrière is geen ruimte. Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

< INHOUDSOPGAVE

2 DIVERSITEIT

HOOFDSTUK 3 >

foto Theo van Pinxteren

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

MEDICIJNDOOSJES

De Turkse buurvrouw van Fatma Eraslan is ruim negentig jaar. Eén dag in de week doet Fatma wat huishoudelijke klusjes en de boodschappen voor haar. Ook hielp Fatma haar buurvrouw aan een handig systeem voor het innemen van medicijnen. Ze kocht drie houten doosjes en verfde deze in drie verschillende kleuren. Zo weet de buurvrouw, die geen Nederlands kan lezen, welke medicijnen ze in de ochtend, middag en avond moet innemen. Op haar beurt heeft Fatma van haar buurvrouw leren haken en breien.

< INHOUDSOPGAVE

2 DIVERSITEIT

HOOFDSTUK 3 >

PETTEN

De 19-jarige zoon van Ayse heeft een zeldzame genetische afwijking waardoor hij een gedragsstoornis heeft. Ayse maakt gebruik bij zijn begeleiding van methoden die ook voor autisme worden toegepast. Ze heeft altijd drie petten bij zich, een rode voor als haar zoon agressief is, een gele voor als hij op moet passen en een groene voor als hij zich goed gedraagt. Wanneer nodig moet haar zoon de betreffende pet dragen. Zo krijgt hij inzicht in zijn eigen gedrag.

Ayse

Ayse is een alleenstaande moeder met een fulltime baan. Zij is steeds op zoek naar geschikte dagopvang voor haar zoon. Voorheen kon hij terecht bij haar ouders, maar dat wordt steeds lastiger, omdat zij nu zelf hulp nodig hebben. Bovendien is hij binnenkort te oud voor zijn speciale school. Ayse hoopt dat ze vervangende opvang vindt, want haar werk als begeleider van lotgenotengroepen voor mantelzorgers wil ze niet opgeven. Het biedt afleiding en ze geniet van de sociale contacten.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

2 DIVERSITEIT

HOOFDSTUK 3 >

PLASFLES

Ben van der Lee zorgde 20 jaar voor zijn zieke ouders. Toen zijn ouders niet snel genoeg meer naar het toilet konden, bedacht hij een goedkope en handige oplossing: van een lege melkfles maakte hij een praktische plasfles. De snijrand maakte hij zacht met behulp van een soldeerbout.

Ben

De vader van Ben had Parkinson en zijn moeder Alzheimer. Zijn ervaring was dat veel zorg op de schouders van familieleden terecht komt, wanneer mensen niet veel te besteden hebben. Professionele zorginstellingen hebben volgens hem vaak te weinig tijd en compassie om goede zorg te bieden. Aan de andere kant maakt een krap budget mensen wel inventief. Ben verzoon een goedkoop hulpmiddel voor minder valide patiënten.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

REINIGINGSSTEEN

Noura zorgt voor haar schoonmoeder, die last heeft van suikerziekte, een hoge bloeddruk en een hartkwaal. Na een operatie mocht zij zich niet wassen van de dokter. Om haar schoonmoeder toch te kunnen reinigen voorafgaand aan het gebed, gebruikte Noura een gladde steen. Dat schrijft de Koran voor wanneer mensen zich niet kunnen wassen, doordat ze bijvoorbeeld ziek zijn of op reis. Noura nam de steen mee van een bezoek aan haar geboorteplaats in Marokko.

foto Theo van Pinxteren

< INHOUDSOPGAVE

2 DIVERSITEIT

HOOFDSTUK 3 >

Over vergeten

Vergeten zijn de laatste dagen
Die ik doorbracht in mijn eigen huis
Ik kon niet meer alleen verblijven
Maar werd verplaatst, naar 'n tehuis

Vergeten zijn de laatste burens
Veel vrienden, die je nooit meer ziet
We deelden samen zoveel uren
Maar hun gezicht, herken ik niet

Vergeten zijn, het plein, de straten
Die ik jaren zag, vanuit mijn raam
De tram die altijd luidkeels piepte
Als ik hem om de hoek zag gaan

Vergeten, als ik door de deur ben
Wat ik hier eigenlijk verwacht
Ik vraag de weg, maar niemand kent hem
Ik sta daar maar, mijn geest ontkracht

Gelukkig, één gezicht herken ik
Waardoor ik weer word terug gehaald
Die lieve dame, vindt mij steeds weer
Zij weet de weg... ik ben verdwaald

Maar ergens in de ongeziene verten
Is er 'n hand die mij geleidt
Wanneer, dit aardse leven is besloten
Wacht er toch nog, 'n eeuwigheid
Waarin ik mijn geluk weer mag hervinden
Waar niemand lacht, of denkt wat gek
Waar ik geheel, mezelf zal mogen blijven
Waar niet gewezen wordt, naar mijn gebrek.

uit: Joh. C. Vervooren *Bijna tachtig gedichten*

foto Marie Cécile Thijs

RIEK

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson had en kanker. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

**HERKOMST: OPDRACHTEN AAN
FOTOGRAFEN EN FILMERS**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

STRIP

Noura zorgt voor haar schoonmoeder, die last heeft van suikerziekte, een hoge bloeddruk en een hartkwaal. Na een operatie mocht zij zich niet wassen van de dokter. Om haar schoonmoeder toch te kunnen reinigen voorafgaand aan het gebed, gebruikte Noura een gladde steen. Dat schrijft de Koran voor wanneer mensen zich niet kunnen wassen, doordat ze bijvoorbeeld ziek zijn of op reis. Noura nam de steen mee van een bezoek aan haar geboorteplaats in Marokko.

strip Djanko

SUPERHELD

Ilyass (12) helpt zijn ouders vaak. Zijn vader heeft bronchitis en een hernia en zit in een scootmobiel. Zijn moeder is net geopereerd. Ilyas helpt hen bij de boodschappen, buiten zetten van het vuilnis en soms met koken. Hij helpt ook met de zorg voor zijn jongere broertjes en zusje. Hij zou graag speciale robotarmen willen hebben, die alle klusjes in één keer doen. Dan kan hij na school snel buitenspelen!

tekening Ilyass

THEEKOP HOUDERS

Gehaakte hoesjes voor te hete theekopjes...

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

3

ZELFREDZAAMHEID

Bij ziekte moeten mensen vaak een deel van hun onafhankelijkheid inleveren, waardoor zij hulp nodig hebben. Veel steun van mantelzorgers is dan ook gericht op hulp bij zelfredzaamheid. Zo lang mogelijk zelfstandig blijven is het doel. De verschillende voorbeelden op deze pagina's maken duidelijk hoe mantelzorgers slimme oplossingen bedacht hebben om de hulpbehoevende zo lang en zo goed mogelijk te kunnen helpen.

Zelfredzaamheid is ook belangrijk in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (wmo).

3 ZELFREDZAAMHEID

Mantelzorgers worden actief omdat mensen vanuit de wmo eerst de oplossing voor hun problemen moeten vinden binnen hun sociale netwerk. Pas als daar geen oplossing gevonden wordt, kan aanspraak gemaakt worden op professionele hulp en zorg.

Natuurlijk roept dit ook de vraag op waar de grenzen van zelfredzaamheid liggen. Want soms klinkt 'zelfredzaam' als dat je het allemaal maar alleen moet zien te redden. En dat geldt niet alleen voor de hulpbehoevende, maar ook voor mantelzorgers. Voor hen betekent dit stil staan bij eigen ervaringen en op tijd ondersteuning vragen op momenten wanneer dat nodig is. En niet in de laatste plaats: durf te vragen! Want veel mensen kunnen wel hulp bieden, maar kunnen niet aan 'de buitenkant' zien wat de mantelzorger nodig heeft en durven zelf vaak niet zomaar hulp aan te bieden. Deze zogenoemde vraag- en handelingsverlegenheid belemmeren de zorg, verleend door het eigen netwerk.

Historisch

Het Centraal Magazijn van Verplegingsbehoeftigheden van het Provinciale Groene Kruis bestond al in het begin van de 20ste eeuw. De hier bewaarde voorwerpen waren bedoeld om patiënten thuis te verplegen en te verzorgen. Tot de inventaris behoorden: 'zienlichters, rieten ligstoelen, ledikanten, rugsteunen, bedlezenaars, kamergemakken, een draagstoel op

standaard, een urinaal met bandage, een trommel van waterbedden, lakens, sloopen, handdoeken, waterkussens, kamerschermen, zinken zitbaden, urinalen, hospitaallinnen, couveuses, waterbedden, windkussens, vioolkussens, ondersteken, een croupketel, infusieapparaat, krukken, weenerstoelen op rollen, een dekenboog, waterkussentjes' enz.

In 1973 beheerde het centrale magazijn van dan drie Kruisverenigingen zo'n 15.000 verpleegartikelen. Maar eind jaren '70 nam de druk op de uitleenmagazijnen toe door de groeiende vergrijzing en werd later nog opgevoerd door de verschuiving van tweede- naar eerstelijnszorg, het zonder verwijzing toegang krijgen tot deze hulpmiddelen. Ook de start van de Aanvullende Terminale Thuiszorg in 1988 vergrootte de druk. De nadruk op de zelfredzaamheid van de patiënten werd groter en daarmee ook de rol van de mantelzorger. Tegenwoordig heeft de mantelzorger de beschikking over een uitgebreid aanbod van hulpmiddelen. De regelingen zijn echter ingewikkeld en tijdrovend en vormen een belasting op zichzelf.

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

AANGEPAST BESTEK

Het bestek waarvan de vork een krom handvat heeft, is van de 12-jarige dochter van Dilek. Ze is meervoudig gehandicapt en heeft weinig kracht in haar handen. Dilek kocht de vork bij een speciale winkel en vond een bijpassende lepel met stevig handvat in 2010 bij Blokker. *Museum Rotterdam* toont het bestek van Dileks dochter in de tentoonstelling 'Familie', tussen andere voorwerpen over het 'familiediner'.

Dilek

Dilek (38) zorgt voor haar dochter Nurgül (13) die een verstandelijke beperking heeft, slechtziend is en moeilijk loopt. Ze doet de persoonlijke en medische verzorging. In huis zijn de drempels weggehaald. Dat is niet genoeg, Dilek zou graag verhuizen naar een volledig aangepaste woning, die echter moeilijk te krijgen is. Ze wil niet weg uit Rotterdam, omdat haar netwerk belangrijk is. Haar schoonzus en schoonouders helpen haar bij de zorg voor haar dochter.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

BREIBLOKJE

Hoe kun je breien als je maar één hand kunt gebruiken? Gebruik een breiblokje! Het blokje klem je aan een riem of broekrand. Je steekt de breinaald (zonder knop!) waarop het breiwerk staat in het blokje. Door de naald zonder steken in de hand te nemen, kun je breien. Als de naald gebreid is, wordt de lege naald uit het blokje gehaald en wordt de naald met het breiwerk erop weer in het blokje gestoken.

foto Michiel de Visser

BUGGY

Monica bezoekt haar 9-jarige astmatische kleinzoon in Arnhem zo vaak mogelijk. Om zijn moeder te ontlasten neemt ze de jongen en de andere kinderen mee naar buiten. Monica is zelf diabetes-patiënt en heeft extra ondersteuning nodig bij het lopen. In plaats van een rollator heeft ze een buggy aangeschaft. Ook handig voor de spullen die ze meeneemt. Ze merkt wel dat vooral treinstations veel obstakels bevatten, zoals liften die niet werken, moeilijk begaanbare trappen en opengebroken perrons.

tekening Kito

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

DIENBLAD

Dit dienblad kreeg een opvallende draagbeugel, die maakt dat het blad gemakkelijk op te tillen is. Ook is het dienblad voorzien van een antisliplaag. Nu glijdt er niks van het blad, maar blijft alles bij het dragen keurig op z'n plaats. Een puntje van kritiek betreft de afbeelding: een abstractere versiering zou het dienblad ook voor linkshandigen aantrekkelijk hebben gemaakt.

foto Michiel de Visser

COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

DRAAIBAAR

Ria zorgt voor haar 57-jarige broer die verlamd is na een beroerte en in een verpleeghuis woont. Haar ouders hebben haar gevraagd dit te doen en ook het verpleeghuis roept de hulp van mantelzorgers in. Als haar broer bij haar thuis verblijft zijn er weinig extra aanpassing nodig. Alleen het toilet heeft een draai-bare bril. Zo kunnen ze hem makkelijker op de bril zetten en hem boven het toilet draaien.

tekening Maarten Wolterink

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

[< INHOUDSOPGAVE](#)

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

DRAAISCHIJF

Deze draaischijf uit ca. 1990 is bedoeld voor mensen met een bewegingsbeperking, zoals reuma of ms. Met behulp van een begeleider kan iemand plaatsnemen op de draaischijf. Er is weinig kracht voor nodig om de persoon dan te draaien. Zo kan iemand uit een rolstoel omhoog komen, een slag draaien en vervolgens in een stoel gaan zitten. Of bijvoorbeeld vanuit bed in een rolstoel, of van een rolstoel op het toilet gaan zitten. De draaischijf is zo gemaakt dat iemand niet te snel ronddraait!

foto Michiel de Visser

COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

**museum
ROTTERDAM**

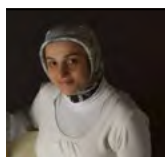
VOLGENDE OBJECT >

DRIEWIELER

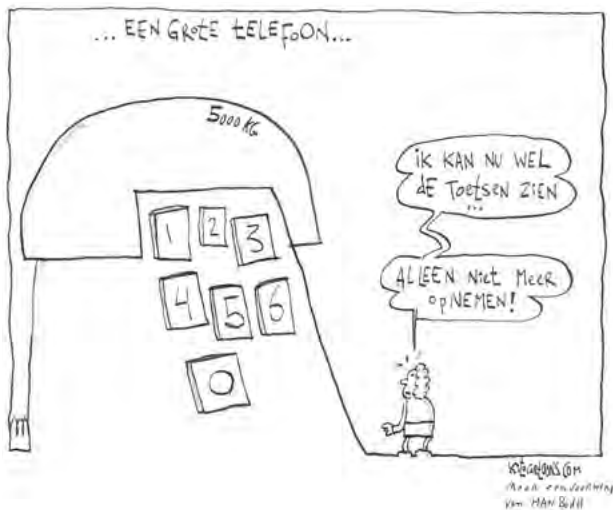
De zoon van Ayse rijdt graag op zijn driewieler. Dat geeft hem het idee van vrijheid. De alleenstaande Ayse werkt vijf dagen per week en zorgt daarnaast voor haar zoon, die voortdurend in haar buurt wil zijn.

Ayse

De zoon van Ayse heeft een gedragsstoornis. Zij is steeds op zoek naar geschikte dagopvang. Voorheen kon hij terecht bij haar ouders, maar dat wordt steeds lastiger, omdat zij nu zelf hulp nodig hebben. Bovendien is hij binnenkort te oud voor zijn speciale school. Ayse hoopt dat ze vervangende opvang vindt, want haar werk als begeleider van lotgenotengroepen voor mantelzorgers wil ze niet opgeven. Het biedt afleiding en ze geniet van de sociale contacten.

< INHOUDSOPGAVE

tekening Kito

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

3 ZELFREDZAAMHEID

foto Theo van Pinxteren

**museum
ROTTERDAM**

HOOFDSTUK 4 >

EXTRA GROOT

Manbodh zorgt voor zijn 83-jarige moeder, voor wie de steeds kleiner wordende toetsen op telefoons een hindernis vormen. De oplossing daarvoor was de aanschaf van een extra grote (vaste) telefoon met dubbel grote, goed zichtbare cijfers. Het is ook handig dat de telefoon een volumeknop heeft, zodat de geluidsterkte kan worden afgesteld. Ook de kookplaat met tiptoetsen is moeilijk te bedienen. Daarom hebben de kinderen een apart kooktoestel gekocht en dat bovenop de kookplaat gezet.

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

GEBOGEN BADBORSTEL

Voor mensen met gewrichtsklachten in de schouders is deze badborstel gemaakt omstreeks 1980. De steel van de borstel is gebogen. Zo kan de rug gewassen worden terwijl het handvat aan de voorkant van het lichaam wordt bewogen. Ook nu zijn dergelijke badborstels nog te koop.

foto Michiel de Visser

COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

foto Theo van Pinxteren

GEHOORAPPARAAT

Kamels zoon Ruben is volledig doof. Dit gehoorapparaat kreeg hij toen hij elf maanden oud was in 1977, het heeft een trilfunctie. Het oorstukje werd steeds aangepast aan de groei van het kind. Hij droeg het bij zich in een speciaal hesje onder zijn kleding. Het was onhandig bij het buitenspelen en werd vaak vies tijdens het eten, waardoor de batterijen het soms niet goed deden. Ruben gebruikte het tot hij ongeveer tien jaar oud was.

Kamel

Kamel (61) zorgt voor haar dove zoon van 35. Toen ze erachter kwam dat haar pasgeboren kind doof was, besloot ze voor hem met haar hele gezin naar Rotterdam te verhuizen. Hier kon hij naar een speciale dovenschool, zonder uit huis geplaatst te hoeven worden. Inmiddels woont hij op zichzelf. Maar ze helpt hem nog steeds vaak, bijvoorbeeld met de administratie.

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

GLAZEN DRINKRIET

Rond 1950 kwam dit glazen drinkriet op de markt. Het uiteinde van het riet is samengeknepen, zodat er een spleet ontstond die het drinken vergemakkelijkt. Dankzij de knik kon een liggende patiënt drinken zonder te knoeien. Maar de rieten waren moeilijk schoon te maken. Ze zijn later vervangen door de buigbare plastic rietjes die je direct kunt weggoaien.

foto Michiel de Visser

COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

GRIJPER

De ouders van Frank zijn 89 en 90 jaar en wonen in een seniorenflat in Amsterdam. Ze willen niet naar een verzorgingshuis. Zijn moeder is hartpatiënt en zit in een rolstoel. Frank gaat iedere woensdag naar ze toe om te helpen bij het huishouden, de administratie en de boodschappen. Als er niemand in de buurt is om te helpen, dan gebruiken ze een oude grijpstok om spullen van de grond te rapen.

ALTIJD EEN GRÏPER EN EEN RUGGEKRABBER IN DE BUURT...

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

GRIJPTANG

De 'helpende hand' is bedoeld voor mensen met gewrichtsklachten in de heupen of knieën. De lange tang heeft een hendel bij het handvat. Door die hendel in te trekken kunnen kleine voorwerpen van de grond opgepakt worden. Onderaan zit een magneetje waarmee bijvoorbeeld spelden of kleine sleutels kunnen worden opgeraapt. Overigens is de grijptang ook voor mensen zonder gewrichtsklachten reuze handig als er eens iets achter de wasmachine of de koelkast is gevallen...

foto Michiel de Visser

GRIP

Omdat haar man moeite had om zijn bestek vast te houden, bevestigde Riek een verrollertje om het heft van een steakmes. Het verrollertje en het gekartelde lemmet van het mes vergrootten zijn grip tijdens het snijden.

Zelf maken? Verwijder de plastic koker uit een schuim verrollertje. Maak het schuim een beetje nat en schuif het om het heft van een steakmes. Als het opgedroogd is, zit het vast. Maak het nat om te verwijderen en het mes schoon te maken.

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson en kanker had. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

foto Theo van Pinxteren

KAASSCHAAF

Bij deze kaasschaaf staat het handvat rechtop. Bovendien is het dikker dan normaal. Hierdoor kan het handvat met de hele hand worden vastgehouden. Op deze manier hoeft de kracht niet vanuit de pols of de vingers te komen, maar kan er vanuit de hele arm en schouder kracht worden gezet bij het schaven van kaas.

foto Michiel de Visser

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

KINDERSCHUIVERTJE

Philomène zorgde voor haar man die een multi-her-seninfarct had. Hij was daardoor slecht ter been en bedlegerig. Het schuivertje gebruikte haar man al als kind. Op latere leeftijd gebruikte hij het opnieuw om het voedsel op zijn bord te manoeuvreren.

Philomène

Philomène (78) zorgde bijna twintig jaar voor haar echtgenoot. Ze deed alles voor hem, persoonlijke en medische verzorging, mentale ondersteuning, administratieve hulp, het huishouden. Het hele huis is volledig aangepast aan de zorg, waaraan Philomène haar hele dag besteedde. Hierdoor kon haar man vrijwel al die tijd thuis blijven wonen.

Bruikleen Philomène Lau

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

tekening Maarten Wolterink

KLAPTAFEL

Mala zorgt voor haar tante die in het verzorgings-
tehuis woont. Ze gaat bijna dagelijks naar haar toe
om samen koffie te drinken, naar buiten te gaan of
naar de markt. De familie van tante woont in Aruba.
Mala heeft gezorgd voor een opklaptafeltje aan de rol-
stoel. Het kostte veel moeite om het te krijgen, maar
tante is er heel blij mee. Het Groene Kruis heeft het
vergoed.

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

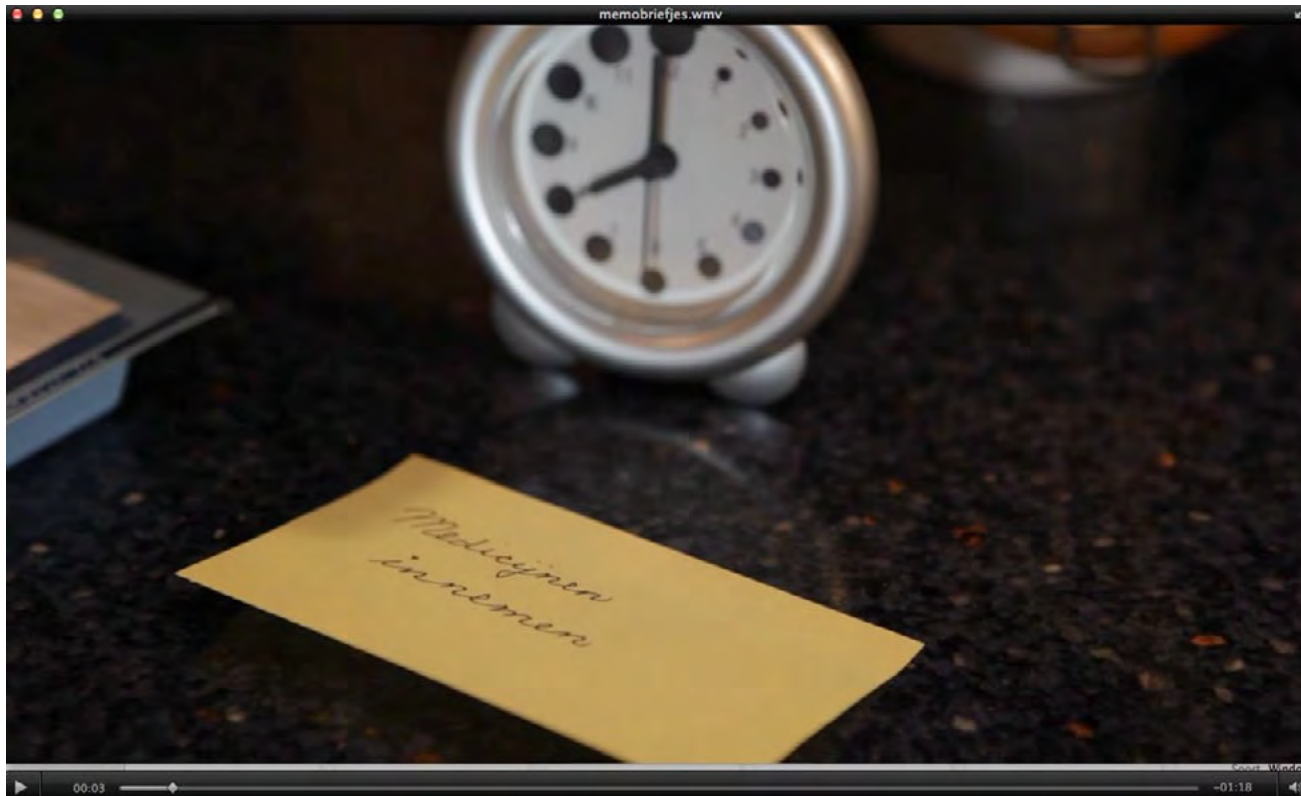
**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

MEMOBRIEFJES

Yvonne zorgt voor haar man die na een hersenbloeding moeite heeft met zijn geheugen. Met veel moeite onthoudt hij de plaats waar dingen zich bevinden. Als er nieuwe dingen bijkomen of als er dingen van locatie veranderen dan zijn gele memobriefjes een oplossing. Deze blijven net zo lang hangen totdat hij de locatie gememoriseerd heeft.

film Hugo van der Meer

OPDRACHTEN AAN
FOTOGRAFEN EN FILMERS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

foto Michiel de Visser

NAGELBORSTEL

Dit nagelborsteltje is bedoeld voor mensen die slechts één hand kunnen gebruiken. Met de zuignappen kan de borstel worden vastgezet op de wastafel. Zo is het mogelijk om de nagels schoon te boenen zonder de borstel zelf vast te houden. De gebruiksaanwijzing bij dit product suggereert ook een alternatief gebruik: de borstel kan worden gebruikt door mensen die geen speelkaarten kunnen vasthouden. De kaarten worden dan tussen de haren geklemd!

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

ONDERSTEUNING

IK WORD NU WEL GOED
ONDERSTEUND MAAR BIJ
MIJN BOODSCHAPPEN KAN
IK BIJNA NIET MEER!

tekening Maarten Wolterink

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

ROLLATOR

Dit vroege type rollator dateert uit de periode 1970-1980. Het hulpmiddel kon op medische indicatie worden geleend door mensen met loopmoeilijkheden. Zo konden ouderen zich zelfstandig in huis blijven bewegen. De vorm houdt het midden tussen een ouderwets looprek en de huidige, gebruiksvriendelijke rollator. Het looprek is niet verstelbaar en heeft alleen (niet zwenkbare!) wielen aan de voorkant. Extra is het wegklapbare dienblad, dat voorzien is van een antisliplaag.

foto Michiel de Visser

< INHOUDSOPGAVE

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

3 ZELFREDZAAMHEID

foto's Theo van Pinxteren

**museum
ROTTERDAM**

HOOFDSTUK 4 >

SLECHTZIEND

Voor slechtziende mensen zijn tegenwoordig veel hulpmiddelen voorhanden om toch te kunnen blijven werken of zelfstandig te functioneren. Sprekende computers en grote toetsenborden zijn heel nuttig bij werk en ontspanning. Bij het koken kan een vochtmelder van pas komen: die piept als de vloeistof in de beker een bepaald niveau bereikt. Een anti-overkookplaatje rammelt op de bodem als het vocht in de pan kookt. Ook nuttig is een detector die kleuren herkent en benoemt. Handig bij het sorteren van de was!

Tijdelijke bruiklenen Slechtziend.nl voor de tentoonstelling 'Familie'

VOLGENDE OBJECT >

foto Theo van Pinxteren

SMS

De mobiele telefoon met sms functie was voor de dove Ruben een fantastische uitvinding. Zijn wereld werd ineens een stuk groter, doordat hij nu op afstand kon communiceren met zijn moeder en met vrienden. Hij kocht de telefoon eind jaren negentig. Bij ontvangst van een sms bericht verscheen er een enveloppe in het beeldscherm.

Kamel

Kamel (61) zorgt voor haar dove zoon van 35. Toen ze erachter kwam dat haar pasgeboren kind doof was, besloot ze voor hem met haar hele gezin naar Rotterdam te verhuizen. Hier kon hij naar een speciale dovenschool, zonder uit huis geplaatst te hoeven worden. Inmiddels woont hij op zichzelf. Maar ze helpt hem nog steeds vaak, bijvoorbeeld met de administratie.

< INHOUDSOPGAVE

3 ZELFREDZAAMHEID

HOOFDSTUK 4 >

SNIJPLANK

Mensen met een gestoorde motoriek of mensen die maar één hand kunnen gebruiken, zijn gebaat bij deze snijplank. Onder de plank zitten zuignappen om hem op het werkblad te fixeren. Op de plank zijn 4 'spijkers' en een vork gemonteerd. Zij zijn bedoeld om er etenswaren op te prikken, zoals groente, fruit of vlees. Die kunnen dan met één hand worden gesneden. Ook een boterham smeren kan op deze wijze.

foto Michiel de Visser

COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

foto Theo van Pinxteren

STEUNBEUGEL

Door het hele huis van Cocky's partner hangen steunbeugels. Parkinsonisme zorgt voor motorische storingen in zijn hersenen, waardoor hij moeilijk zijn evenwicht kan bewaren bij het lopen. De beugels zijn erg belangrijk voor zijn bewegingsvrijheid. Hij vindt het vervelend om afhankelijk te zijn van anderen. Een rollator vindt hij onhandig en een sta-in-de-weg. Met behulp van de beugels voelt hij zich toch vrij en zelfstandig in zijn eigen huis.

Cocky

Cocky (84) zorgt voor haar partner die Parkinsonisme heeft. Ze hebben een LAT-relatie en hij woont zelfstandig. Op doordeweekse dagen komt hij koffie drinken en in het weekend eten ze samen. Cocky helpt hem bij de administratie, gaat mee naar de dokter en geeft mentale steun. Ze bestelt regelmatig handige hulpmiddelen bij postorderbedrijven speciaal gericht op zorg.

TROLLEY

De moeder van Betty en Cathy gebruikt een lichtgewicht wagentje als rollator. Eén van de zussen bestelde het een aantal jaren geleden uit een postorderboekje. Het wagentje heeft twee dienbladen met een antislipkleedje. Hierop neemt moeder alle belangrijke spullen met zich mee: de afstandsbediening, de telefoon, snoepjes, zakdoekjes, een glas water en soms zelfs haar hondje. Zo heeft ze alles bij de hand en kan ze zich overal in huis installeren.

— Trolley met dienblaadjes —

djank

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

foto Theo van Pinxteren

WARME HANDEN

De man van Riek had de ziekte van Parkinson, waardoor zijn handen verkrampen, vooral als ze koud werden. Ze breide daarom deze handschoenen voor hem, waarmee zijn handen beter functioneerden. De handschoenen laten de vingers vrij, naar het voorbeeld van oude polsmofjes. 'Handen zijn heel belangrijk, omdat je daarmee nog zelf iets kan doen.'

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die naast Parkinson ook kanker had. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

foto Theo van Pinxteren

ZELF AANTREKKEN

De man van Riek vond het belangrijk om zelf zijn pantoffels aan en uit te kunnen doen. Daarom vermaakte Riek een paar gewone pantoffels uit de winkel. Eerst met veters en toen dat moeilijk werd, met klittenband. Later zag ze dat de Thuiszorgwinkel ook speciale pantoffels verkoopt, maar die zijn een stuk duurder.

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson en kanker had. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

4

OUDEREN

Onze samenleving vergrijst en kent straks veel meer ouderen. Maar wat is oud? Tegenwoordig spreken we tenslotte over 'vitale ouderen', mensen die ook na hun pensioen nog midden in het leven staan. De vergrijzing betekent daarom dat er straks zowel veel ouderen zijn die zorg nodig hebben, als veel ouderen die mantelzorg kunnen gaan verlenen. Ook wordt er steeds meer een beroep gedaan op bijvoorbeeld kinderen om mantelzorg aan hun ouders te verlenen. Dat levert nogal eens spanning op door de combinatie van deze zorg met hun eigen gezin en/of werk.

Door de vergrijzing wordt ook een toename van ouderen met dementie verwacht. Nederland telt nu 235.000 mensen met dementie. Voor mantelzorgers is het heel zwaar om te zorgen voor een dierbare met dementie. Onder andere omdat er verschillende momenten van afscheid en rouw voorkomen in een proces van jaren. Dat begint al tijdens de ziekte, omdat je afscheid neemt van de persoon die er niet meer is. In een latere fase is er afscheid door opname in een verpleegtehuis en uiteindelijk bij het overlijden.

Het is als mantelzorger moeilijk om contact te hebben en te houden met de dementerende. Maar als dat lukt, geven mantelzorgers aan kracht te putten uit die momenten, door samen te luisteren naar muziek of te kijken naar foto's. Een zelfgemaakte kalender, zoals op deze pagina's afgebeeld, is daar een goed voorbeeld van.

Historisch

Tot de invoering van de AOW in 1957 waren ouderen in Rotterdam aangewezen op eigen kapitaal, eigen inkomsten en bij afwezigheid daarvan op hulp en ondersteuning van hun kinderen, liefdadigheidsinstanties of armenzorg. In de laatste gevallen was het nog wel de bedoeling dat men zo lang mogelijk bleef werken. Vaak was er bij de diverse instellingen een selectie aan de deur; zieken en hulpbehoevenden werden geweigerd. Raakte men later hulpbehoevend

dan zorgde de instelling voor opvang. Dit kon zijn in een vorm van thuiszorg: in 1841 werd de oude Lutsenburg, bewoner van het *Heilige Geest Huis*, getroffen door een hersenbloeding waarna hij bij alles moest worden geholpen 'even als een kind'. Men bracht hem onder bij zijn dochter die hem verzorgde tegen een vergoeding van 1,50 gulden per week. Ook mocht zij dagelijks eten afhalen voor haar vader. Men wees haar er wel op dat zij zijn kleding na zijn overlijden moest inleveren. Na 1,5 jaar bleek vader te zijn vertrokken terwijl de dochter nog altijd zijn vergoeding inde.

In de negentiende eeuw woonde het merendeel van de ouderen buiten een instelling. Bijna 50% woonde met hun kinderen samen. Maar dit was niet het idyllische drie-generatiegezin dat men nu nog wel voor ogen heeft. Kinderen trokken in bij hun ouders in afwachting van hun overlijden en erfenis. Tot dan bleven de ouderen het hoofd van de huishouding. In 30% van de gevallen bleven ongehuwde kinderen inwonen bij hun ouders, met name ongehuwde dochters die, afhankelijk van hun ouders, de zorg voor hen op zich namen tot hun dood. Dergelijke zorg valt niet onder de hedendaagse opvatting van mantelzorg, hoewel die ook toentertijd zal hebben bestaan. Echter deze is nu niet meer te traceren.

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

foto Theo van Pinxteren

ALTIJD BEREIKBAAR

Philomène zorgde voor haar man die een multi-herseneninfarct had. Hij was daardoor slecht ter been en bedlegerig. Eerst had Philomène overal belletjes staan, zodat haar man haar 24 uur per dag kon alarmeren. Later werd hij daarvoor te zwak.

Philomène

Philomène (78) zorgde bijna twintig jaar voor haar echtgenoot. Ze deed alles voor hem, persoonlijke en medische verzorging, mentale ondersteuning, administratieve hulp, het huishouden. Het hele huis is volledig aangepast aan de zorg, waaraan Philomène haar hele dag besteedde. Hierdoor kon haar man vrijwel al die tijd thuis blijven wonen.

Bruiklenen Philomène Lau

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

tekening Djanko

DEURBEL-HALSKETTING

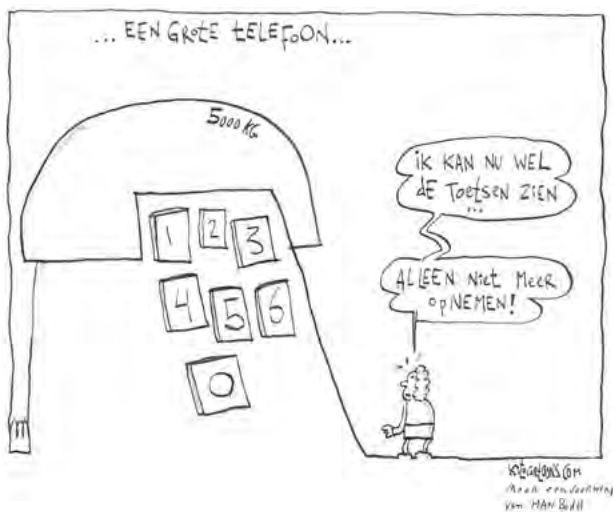
Wim en zijn moeder woonden vlakbij elkaar, ieder in een eigen appartement. Communiceren konden ze heel gemakkelijk via een intercom. 'Dat was handiger dan een telefoon, je hoefde alleen op een knop te duwen en het kostte niks.' Voor noodgevallen droeg Wims moeder een elektrische deurbel op batterijen om haar nek.

HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

tekening Kito

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

4 OUDEREN

foto Theo van Pinxteren

**museum
ROTTERDAM**

HOOFDSTUK 5 >

EXTRA GROOT

Manbodh zorgt voor zijn 83-jarige moeder, voor wie de steeds kleiner wordende toetsen op telefoons een hindernis vormen. De oplossing daarvoor was de aanschaf van een extra grote (vaste) telefoon met dubbel grote, goed zichtbare cijfers. Het is ook handig dat de telefoon een volumeknop heeft, zodat de geluidsterkte kan worden afgesteld. Ook de kookplaat met tiptoetsen is moeilijk te bedienen. Daarom hebben de kinderen een apart kooktoestel gekocht en dat bovenop de kookplaat gezet.

VOLGENDE OBJECT >

GRIJPER

De ouders van Frank zijn 89 en 90 jaar en wonen in een seniorenflat in Amsterdam. Ze willen niet naar een verzorgingshuis. Zijn moeder is hartpatiënt en zit in een rolstoel. Frank gaat iedere woensdag naar ze toe om te helpen bij het huishouden, de administratie en de boodschappen. Als er niemand in de buurt is om te helpen, dan gebruiken ze een oude grijpstok om spullen van de grond te rapen.

ALTIJD EEN GRIJPER EN EEN RUGGEKRABBER IN DE BUURT...

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

foto Marie Cécile Thijs

HEDIJA

Hedija (52) zorgt voor haar schoonmoeder die aan het dementeren is. Ze doet dat samen met haar schoonzus en zwagers. Ze helpt met het huishoudelijke werk, de persoonlijke verzorging en ondersteunt haar schoonmoeder mentaal. Hedija vindt het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan de verschillende culturele achtergronden van mantelzorgers in Rotterdam.

HERKOMST: OPDRACHTEN AAN
FOTOGRAFEN EN FILMERS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

KALENDER

De moeder van Els hield erg van wandelen langs groene plekjes en natuur in de stad. Doordat haar gezondheid verslechterde, werd dat onmogelijk. Toen ze in een verpleeghuis terecht kwam, maakten Els en haar broer een kalender met eigen foto's, om het geheugen van hun moeder te stimuleren. Iedere maand op de kalender toont een foto van bloemen en planten uit haar vroegere wandelingen, bijvoorbeeld door haar eigen wijk de Beverwaard en het Arboretum Trompenburg.

Els

Els (60) zorgde jarenlang voor haar moeder, wier lichamelijke conditie steeds verder achteruit ging. Uiteindelijk werd ze vanwege Alzheimer opgenomen in een verpleeghuis. Daar bezocht Els haar regelmatig. Samen met haar broer hebben ze veel gewandeld in de omgeving van het verpleeghuis. 'Gezeten op een bankje samen luisteren naar de vogels en genieten van de natuur.'

foto Theo van Pinxteren

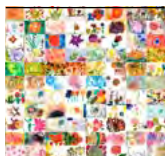

foto Marie Cécile Thijs

KNOOPJESLAPJE

Hedija zorgt samen met zwagers en schoonzussen voor haar dementerende schoonmoeder. Ze heeft regelmatig woede uitbarstingen waarbij ze haar eigen kleding, maar ook die van anderen vernielt. Om deze woedeaanvallen te kanaliseren heeft Hedija een lapje gemaakt om tijdens woedeaanvallen met haar vingers aan te trekken.

Zelf maken? Neem een stukje stof en naai daar verschillende knoopjes aan. Zet ze goed vast, zodat ze niet zo makkelijk zijn los te trekken.

Hedija

Hedija (52) zorgt voor haar schoonmoeder die aan het dementeren is. Ze doet dat samen met haar schoonzus en zwagers. Ze helpt met het huishoudelijke werk, de persoonlijke verzorging en ondersteunt haar schoonmoeder mentaal. Hedija vindt het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan de verschillende culturele achtergronden van mantelzorgers in Rotterdam.

LAMP-BEL

tekening Djanko

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

LOOPHULP

Dit vroege type rollator dateert uit de periode 1970-1980. Het hulpmiddel kon op medische indicatie worden geleend door mensen met loopmoeilijkheden. Zo konden ouderen zich zelfstandig in huis blijven bewegen. De vorm houdt het midden tussen een ouderwets looprek en de huidige, gebruiksvriendelijke rollator. Het looprek is niet verstelbaar en heeft alleen (niet zwenkbare!) wielen aan de voorkant. Extra is het wegklapbare dienblad, dat voorzien is van een antislip laag.

foto Michiel de Visser

HERKOMST:
COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

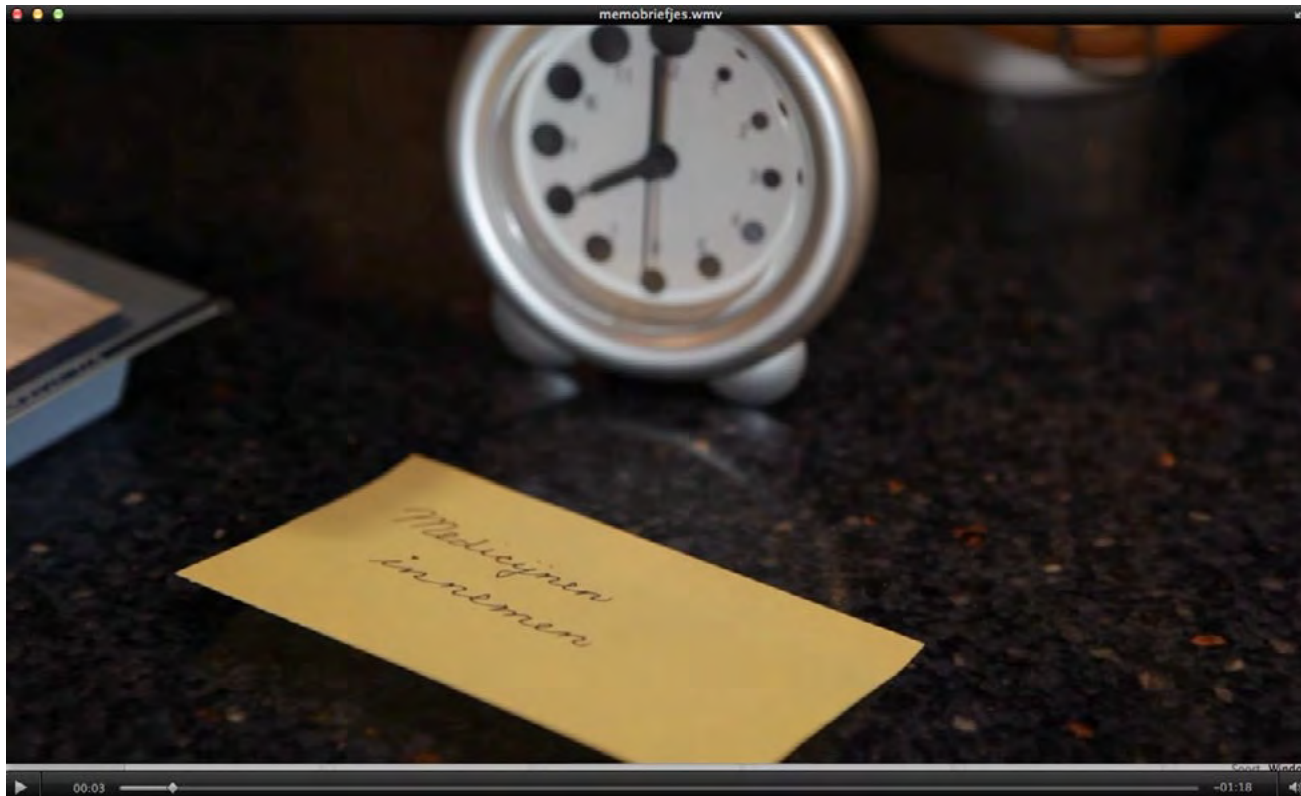
museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

MEMOBRIEFJES

Yvonne zorgt voor haar man die na een hersenbloeding moeite heeft met zijn geheugen. Met veel moeite onthoudt hij de plaats waar dingen zich bevinden. Als er nieuwe dingen bijkomen of als er dingen van locatie veranderen dan zijn gele memobriefjes een oplossing. Deze blijven net zo lang hangen totdat hij de locatie gememoriseerd heeft.

film Hugo van der Meer

HERKOMST: OPDRACHTEN AAN
FOTOGRAFEN EN FILMERS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

MEMORYSPEL

De man van Ineke kon na een herseninfarct niet meer praten en was halfzijdig verlamd. Hij verbleef de laatste tien jaar van zijn leven in een verpleeghuis, waar Ineke voor hem zorgde. Om zijn geheugen te prikkelen maakte ze zelf een memoryspel van foto's uit zijn verleden. Met plekken waar hij had gewoond, zijn kinderen toen ze jong waren, vrienden van vroeger. Het omdraaien van de kaartjes was een manier om te kunnen communiceren.

tekening Maarten Wolterink

MULTIZORGER

MANTELZORGER ZORGT VOOR MEERDERE MENSEN

tekening Djanko

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

PLASFLES

Toen de ouders van Ben van der Lee niet snel genoeg meer naar het toilet konden, bedacht hij een goedkope en handige oplossing: van een lege melkfles maakte hij een praktische plasfles. De snijrand maakte hij zacht met behulp van een soldeerbout.

Ben

Ben zorgde twintig jaar lang voor zijn ouders. Zijn vader had Parkinson en zijn moeder Alzheimer. Zijn ervaring was dat veel zorg op de schouders van familieleden terecht komt, wanneer mensen niet veel te besteden hebben. Professionele zorginstellingen hebben volgens hem vaak te weinig tijd en compassie om goede zorg te bieden. Aan de andere kant maakt een krap budget mensen wel inventief. Ben verzoon een goedkoop hulpmiddel voor minder valide patiënten.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

REINIGINGSSTEEN

Noura zorgt voor haar schoonmoeder, die last heeft van suikerziekte, een hoge bloeddruk en een hartkwaal. Na een operatie mocht zij zich niet wassen van de dokter. Om haar schoonmoeder toch te kunnen reinigen voorafgaand aan het gebed, gebruikte Noura een gladde steen. Dat schrijft de Koran voor wanneer mensen zich niet kunnen wassen, doordat ze bijvoorbeeld ziek zijn of op reis. Noura nam de steen mee van een bezoek aan haar geboorteplaats in Marokko.

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

RUGZAKJE THUISZORG

Soms lukt het niet meer om zelf het huishouden te doen en wordt de thuiszorg daarbij ingeschakeld. Aanvankelijk maakte de hulp daarbij gebruik van de schoonmaakpullen die in huis waren. Maar met de professionalisering van de thuiszorg kwam de wens om dit efficiënter aan te pakken. Aan het eind van de jaren negentig kregen de medewerkers allemaal een eigen rugzak met speciale schoonmaakartikelen: diverse spuitflesjes met reinigingsmiddel en ontkalker, verschillende doekjes, een sponsje voor het sanitair en een sponsje voor het interieur.

foto Michiel de Visser

< INHOUDSOPGAVE

4 OUDEREN

HOOFDSTUK 5 >

film Hugo van der Meer

foto Theo van Pinxteren

STEUNKOUSAANTREKKER

Helmuth Tjemmes zorgt voor zijn vrouw Irene die na een hersenbloeding voor één been een steunkous nodig had. Omdat het pijnlijk was om de zeer strakke steunkousen om haar been te krijgen bedacht Helmuth een methode met een afgezaagd stuk rioolpijp om de steunkous pijnloos aan te doen. Hij bedenkt vaak zelf oplossingen voor praktische problemen.

Zelf proberen? Lukt het u om de steunkous aan te trekken met behulp van Helmuths uitvinding? In de film laat hij zien hoe het moet.

Helmuth

Helmuth (68) doet het zware huishoudelijke werk, helpt Irene met de persoonlijke verzorging en doet de administratie. Ook zet Helmuth zich in zijn voorburen met een ziekte of lichamelijke beperking, voor wie hij probeert om de 55+ flat te laten aanpassen.

HERKOMST: WORKSHOPS

museum
ROTTERDAM

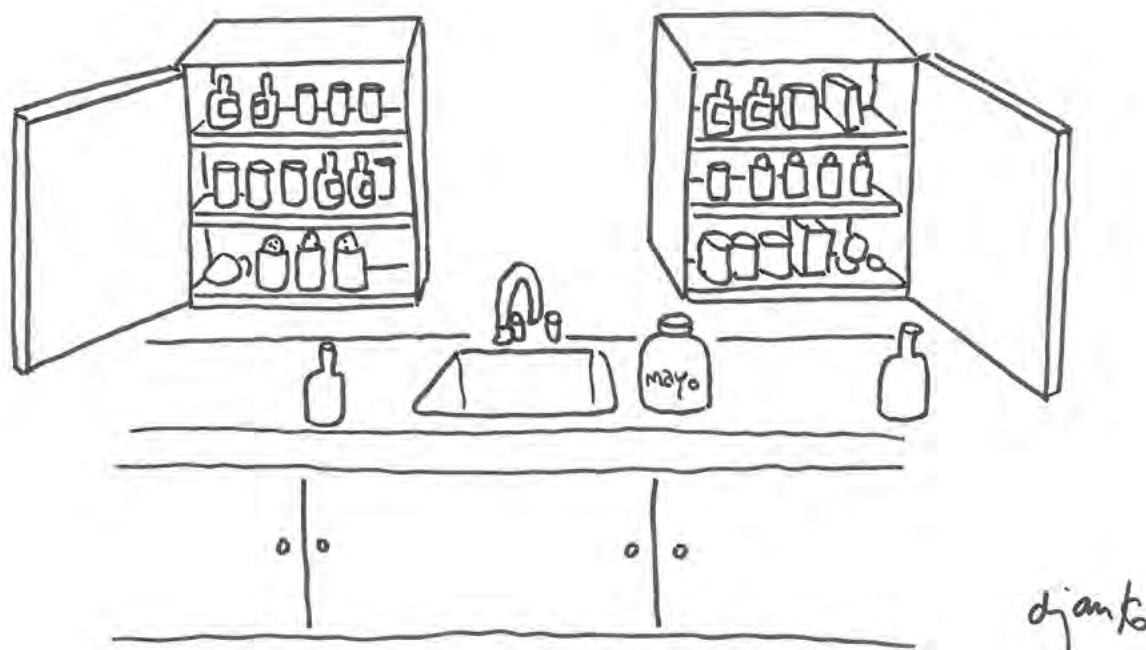
VOLGENDE OBJECT >

strip Djanko

STRIP

Noura zorgt voor haar schoonmoeder, die last heeft van suikerziekte, een hoge bloeddruk en een hartkwaal. Na een operatie mocht zij zich niet wassen van de dokter. Om haar schoonmoeder toch te kunnen reinigen voorafgaand aan het gebed, gebruikte Noura een gladde steen. Dat schrijft de Koran voor wanneer mensen zich niet kunnen wassen, doordat ze bijvoorbeeld ziek zijn of op reis. Noura nam de steen mee van een bezoek aan haar geboorteplaats in Marokko.

Keukenkastjes zijn medicijnkast en beauty case...

tekening Djanko

THUISAPOTHEEK

Bij de verzorging van haar moeder past Hatiyce allerlei alternatieve behandelingen toe. Ze geeft (kruiden-) thee om pijn te verzachten en bij koorts of verkoudheid trekt ze met flessen de warmte uit het lichaam. Hatiyce maakt ook crèmes en maskertjes om rimpels en vlekken te vervagen, eigenlijk meer als mentale ondersteuning. 'Als iemand zich mooi voelt, dan geeft dat ook geestelijke kracht om de ziekte even te vergeten.' De ingrediënten hiervoor zijn veelal huis-, tuin- en keukenproducten, zoals keukenkruiden en mayonaise.

5

SAMENSPEL

Mantelzorgers nemen ongeveer 80% van de totale zorg voor hun rekening. Professionals in zorg en welzijn gaan meer en meer samenwerken met mantelzorgers en zullen hen, waar nodig, ondersteunen. In deze samenwerking heeft de mantelzorger verschillende rollen. Allereerst als persoonlijk betrokkene. Niet alleen verleent de mantelzorger zorg, maar zijn of haar leven is ook veranderd omdat een familielid hulpbehoevend is geworden. Een mantelzorger zal zichzelf daarom ook niet zo snel zien als mantelzorger, maar vooral als partner, kind of ouder. Daarnaast

is de mantelzorger een ervaringsdeskundige die vaak veel tijd doorbrengt met de cliënt en daardoor soms oog heeft voor andere zaken dan de professionele hulpverlener. Een mooi voorbeeld van hoe dat de zorg kan verrijken is het registratiesysteem van Herman van Tiggeloven. Door dagelijks goed bij te houden hoe zijn partner zich voelt, met een zelf bedacht meetsysteem, kan de arts een betere inschatting maken van de situatie. Hieruit volgt dat mantelzorgers ook wel naast professionele hulpverleners komen te staan. Tot slot is de mantelzorger ook een schaduwcliënt. De zorg kan soms erg zwaar en belastend zijn, waardoor mantelzorgers zelf hulp nodig hebben. Wat deze verschillende rollen vooral laten zien? Zowel de kracht als de kwetsbaarheid van mantelzorgers.

Historisch

In de oorsprong van de Kruisverenigingen vinden we een omschrijving van de taak van de wijkzusters van de *Vereeniging voor Hulpbetoon door Wijkzusters* van de Afdeeling Rotterdam van den Nederlandsche Protestantenvbond in 1892. Daar vinden we: 'het vervangen van pleegzusters gedurende hare wandel- of slaapuren; het in huis bereiden van verfrissende dranken of versterkende spijzen voor zieken met onervaren hulp en het helpen met de wasch; het toezicht houden op het huishouden, dat dreigt in de war te loopen door ziekte van vader of moeder; het zich bezighouden met

de kinderen; en het voorlezen, lectuur verschaffen, gezelschap houden enz.' Het werk werd gedaan als liefdewerk 'door jonge dames die de armen bezochten en zich voornamelijk ten doel stelden, hulp aan zieken te verleenen, onder leiding van den geneesheer' en in samenspel met de pleegzusters die gediplomeerd waren. De omschrijving lijkt op wat later de taak van de betaalde gezinsverzorging zou worden. Maar zeker lijkt het op de taak die in de hedendaagse organisaties van vrijwillige thuiszorg door mensen wordt gedaan die tegenwoordig ook wel mantelzorgers worden genoemd. Deze organisaties worden ingezet, daar waar de reguliere zorg niet voldoende is en er geen beroep kan worden gedaan op kinderen, vrienden of burens.

< INHOUDSOPGAVE

5 SAMENSPEL

HOOFDSTUK 6 >

foto Theo van Pinxteren

24 UUR ZORG

Hasna is 24 uur per dag afhankelijk van de zorg van haar ouders. 's Nachts staat er een monitor naast haar bed die voortdurend het zuurstofgehalte in haar bloed meet. Er gaat een alarm af als het zuurstofgehalte te laag wordt. Dan staat vader of moeder op om haar luchtpijp vrij te maken met een slijmzuiger. Voor onderweg is er een mobiele slijmzuiger. Hasna's ouders zijn nu op zoek naar een school waar Hasna ook de zorg kan krijgen die ze nodig heeft.

Saida

Saida's (33) dochter Hasna (4) werd geboren met een vernauwde luchtpijp. De canule in haar hals die helpt bij het ademen, moet steeds worden vrijgemaakt van slijm. Daarom moet er altijd iemand in de buurt zijn met verpleegkundige kennis. Saida en haar man volgden een verpleegkundige opleiding van zes maanden om voor Hasna te kunnen zorgen. Alleen zo kan zij thuis blijven wonen.

HERKOMST: WORKSHOPS

**museum
ROTTERDAM**

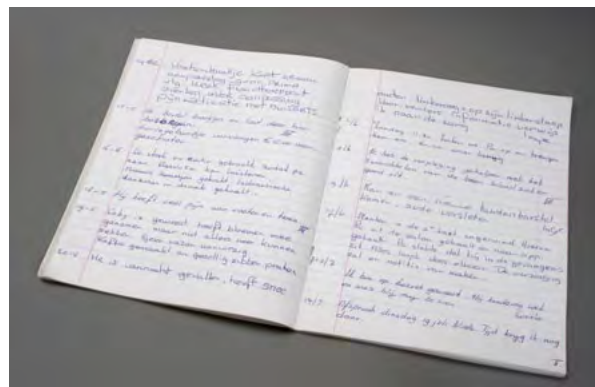
VOLGENDE OBJECT >

tekening Maarten Wolterink

AFLEIDING

Wanneer Hennie haar 39-jarige gehandicapte dochter in het verpleeghuis bezoekt, neemt ze altijd een draagbare DVD-speler mee. Haar dochter is dol op de DVD van Kinderen voor Kinderen en bekijkt die onafgebroken, terwijl Hennie de was voor haar doet. Ze moet de speler weer meenemen bij vertrek, omdat haar dochter hem kapot gooit zodra ze er genoeg van heeft. Aansluiten op de tv is geen optie omdat de verpleegkundigen geen tijd hebben om de film weer uit te zetten.

foto's Theo van Pinxteren

COMMUNICATIE

Een belangrijk onderdeel bij de zorg voor dementerenden is de communicatie tussen verzorgers onderling. Hiervoor worden vaak schriftjes of dossiers gebruikt die bij de verzorgde blijven. Iedere bezoeker of verzorgde schrijft hierin hoe hij de verzorgde aantreft en wat hij heeft gedaan. De communicatie met instanties als Thuiszorg en gemeente is tijdrovend en belastend voor een mantelzorg. Toch levert het vaak wel wat op, zoals bijvoorbeeld een parkeerpas speciaal voor de mantelzorg.

< INHOUDSOPGAVE

5 SAMENSPEL

HOOFDSTUK 6 >

KRUKKEN

De stalen elleboogkrukken uit de jaren veertig van de twintigste eeuw zijn op twee plaatsen verstelbaar. De krukken hebben houten handvatten en de onderarmsteunen zijn voor het comfort met rubber bekleed. Onderop dienen de rubberdoppen tegen het wegglijden. De degelijke loophulpen konden op voorschrift van arts of fysiotherapeut worden geleend. Maar de opkomst van aluminium zorgde voor een aanzienlijk lichter alternatief.

foto Michiel de Visser

HERKOMST:
COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

foto Marie Cécile Thijs

MALIKA EN ABERRAZZAK

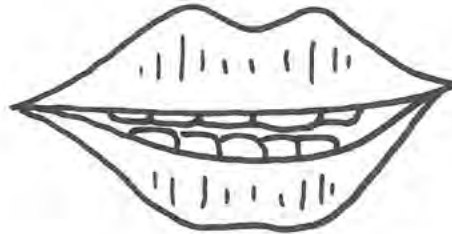
Alle drie de kinderen van Malika (37) en Abderrazzak (45) hebben een extra zorgvraag. De oudste heeft ADHD, de middelste heeft astma en de jongste is meervoudig gehandicapt. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een fulltime taak. Ze zijn allebei thuis: voor werk en een carrière is geen ruimte. Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

< INHOUDSOPGAVE

5 SAMENSPEL

HOOFDSTUK 6 >

MOND

MOND - Nodig om zo veel mogelijk
Medewerking te krijgen van instanties
en omgeving.

djank

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

5 SAMENSPEL

HOOFDSTUK 6 >

RUGZAKJE THUISZORG

Soms lukt het niet meer om zelf het huishouden te doen en wordt de thuiszorg daarbij ingeschakeld. Aanvankelijk maakte de hulp daarbij gebruik van de schoonmaakpullen die in huis waren. Maar met de professionalisering van de thuiszorg kwam de wens om dit efficiënter aan te pakken. Aan het eind van de jaren negentig kregen de medewerkers allemaal een eigen rugzak met speciale schoonmaakartikelen: diverse spuitflesjes met reinigingsmiddel en ontkalker, verschillende doekjes, een sponsje voor het sanitair en een sponsje voor het interieur.

foto Michiel de Visser

HERKOMST:
COLLECTIE MUSEUM ROTTERDAM

museum
ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

foto Theo van Pinxteren

SLIJMUITZUIGER

Hasna is 24 uur per dag afhankelijk van de zorg van haar ouders. 's Nachts staat er een monitor naast haar bed die voortdurend het zuurstofgehalte in haar bloed meet. Er gaat een alarm af als het zuurstofgehalte te laag wordt. Dan staat vader of moeder op om haar luchtpijp vrij te maken met een slijmzuiger. Voor onderweg is er een mobiele slijmzuiger. Hasna's ouders zijn nu op zoek naar een school waar Hasna ook de zorg kan krijgen die ze nodig heeft.

Saida

Saida's (33) dochter Hasna (4) werd geboren met een vernauwde luchtpijp. De canule in haar hals die helpt bij het ademen, moet steeds worden vrijgemaakt van slijm. Daarom moet er altijd iemand in de buurt zijn met verpleegkundige kennis. Saida en haar man volgden een verpleegkundige opleiding van zes maanden om voor Hasna te kunnen zorgen. Alleen zo kan zij thuis blijven wonen.

Tijdelijke bruikleen van Erasmus MC voor de tentoonstelling 'Familie'

6

VERANDERING EN DYNAMIEK

Ziekten zijn vaak grillig. Mantelzorgers moeten daarom rekening houden met veranderingen. Mantelzorg kan de relatie met de hulpbehoevende flink beïnvloeden. Aan de ene kant kan de relatie sterker worden, maar even goed kan de relatie onder druk komen te staan omdat deze door de zorg minder gelijkwaardig is geworden. Het vraagt van mantelzorgers en diegenen die de zorg ontvangen heel wat om de relatie goed te houden.

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

Voor mantelzorgers die een baan hebben, levert het zorgen vaak wel problemen op. Daarom is er de laatste jaren bij werkgevers meer aandacht voor mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid. Mantelzorgers maken gebruik van regelingen als zorgverlof of de mogelijkheid om tijdelijk minder te werken. Maar vooral flexibele werktijden blijken van belang om de grilligheid van de zorg op te kunnen vangen.

Wanneer de zorg langer duurt, kan er ook thuis veel veranderen. Bijvoorbeeld veel verschillende professionals die over de vloer komen om te helpen. En soms wordt ook de woning in meer of mindere mate aangepast. Medische apparatuur komt in huis, of niet meer een slaapkamer 'boven', maar een hoog-laag bed in de woonkamer. Dat vraagt van alle betrokkenen een flink aanpassingsvermogen. Wanneer de situatie te zwaar wordt, kan opname nodig zijn. Ook dat is een ingrijpende verandering in het zorgproces.

Historisch

Mantelzorg is zo oud als de wereld. De term mantelzorg werd echter in 1976 voor het eerst geïntroduceerd door prof. dr. Hattinga Verschure. Hij noemde dergelijke zorg 'een warme mantel van liefde die om je heen zit'. Hij onderkende dat deze vorm van informele zorg veel belangrijker is dan de professionele zorg en deze in kwantiteit in hoge mate overstijgt. Door zijn publicaties kwam er aandacht voor de

betekenis van mantelzorgers vanuit de overheid en de wetenschap.

In de volgende decennia kwam de mantelzorg steeds duidelijker in beeld, er ontstonden mantelzorgorganisaties zoals LOT Vereniging van Mantelzorgers in 2001 en *Mezzo*, landelijke Vereniging voor Mantelzorgers en Vrijwilligerszorg in 2006. De overheid liet onderzoek doen naar mantelzorg (J.M. Timmermans (red.), *Mantelzorg – Over de hulp van en aan mantelzorgers*, 2003, in opdracht van CPB) en trof steeds meer voorzieningen voor mantelzorgers in de vorm van professionele ondersteuning en lotgenotencontact. Dit betekende erkenning voor de rol van de mantelzorgers: de onderkenning dat bij de huidige toenemende vraag naar zorg en een ontoereikend AWBZ-budget de inzet van mantelzorgers onmisbaar is geworden.

< INHOUDSOPGAVE

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

EXTRA INFORMATIE >

24 UUR ZORG

Hasna is 24 uur per dag afhankelijk van de zorg van haar ouders. 's Nachts staat er een monitor naast haar bed die voortdurend het zuurstofgehalte in haar bloed meet. Er gaat een alarm af als het zuurstofgehalte te laag wordt. Dan staat vader of moeder op om haar luchtpijp vrij te maken met een slijmzuiger. Voor onderweg is er een mobiele slijmzuiger. Hasna's ouders zijn nu op zoek naar een school waar Hasna ook de zorg kan krijgen die ze nodig heeft.

Saida

Saida's (33) dochter Hasna (4) werd geboren met een vernauwde luchtpijp. De canule in haar hals die helpt bij het ademen, moet steeds worden vrijgemaakt van slijm. Daarom moet er altijd iemand in de buurt zijn met verpleegkundige kennis. Saida en haar man volgden een verpleegkundige opleiding van zes maanden om voor Hasna te kunnen zorgen. Alleen zo kan zij thuis blijven wonen.

Tijdelijke bruikleen van Erasmus MC voor de tentoonstelling 'Familie'

foto Theo van Pinxteren

HERKOMST: WORKSHOPS

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

HERKOMST: WORKSHOPS

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

foto Marie Cécile Thijs

**museum
ROTTERDAM**

EXTRA INFORMATIE >

BOKSBAL

Nassim heeft een gehandicapt broertje. Zelf heeft hij ADHD en zijn andere broertje heeft astma. Zijn ouders zijn steeds bezig om voor de drie jongens te zorgen. Door zijn ADHD is het voor Nassim moeilijk om veel prikkels te verwerken. Soms moet hij zich daarom even afreageren. Zijn vader kocht speciaal hiervoor een boksbal.

Malika en Abderrazzak

Alle drie de kinderen van Malika (37) en Abderrazzak (45) hebben een extra zorgvraag. De oudste heeft ADHD, de middelste heeft astma en de jongste is meervoudig gehandicapt. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een fulltime taak. Ze zijn allebei thuis: voor werk en een carrière is geen ruimte. Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

EXTRA INFORMATIE >

DAGTAAK

Malika en Abderrazzak hebben drie kinderen. Elk van de kinderen heeft een extra zorgvraag. Nassim (12) heeft ADHD, Mohamed (10) heeft astma en Haitam (5) is meervoudig gehandicapt. Voor dit jongste kind zijn er veel hulpmiddelen in huis, zoals een aangepaste stoel en een grote box. De zorg voor hun kinderen is voor beide ouders een full-time taak. Ze zijn allebei thuis, voor werk en een carrière is geen ruimte.

Malika vindt het belangrijk om tijd vrij te maken voor de lotgenotengroep voor mantelzorgers, waarvan ze voortrekker is. Haar man wil dat graag doen voor een mannengroep.

foto's Sanne Donders

HERKOMST: OPDRACHTEN AAN FOTOGRAFEN EN FILMERS

museum ROTTERDAM

VOLGENDE OBJECT >

tekening Djanko

DEURBEL-HALSKETTING

Wim en zijn moeder woonden vlakbij elkaar, ieder in een eigen appartement. Communiceren konden ze heel gemakkelijk via een intercom. 'Dat was handiger dan een telefoon, je hoefde alleen op een knop te duwen en het kostte niks.' Voor noodgevallen droeg Wims moeder een elektrische deurbel op batterijen om haar nek.

tekening Maarten Wolterink

DVD

Wanneer Hennie haar 39-jarige gehandicapte dochter in het verpleeghuis bezoekt, neemt ze altijd een draagbare DVD-speler mee. Haar dochter is dol op de DVD van Kinderen voor Kinderen en bekijkt die onafgebroken, terwijl Hennie de was voor haar doet. Ze moet de speler weer meenemen bij vertrek, omdat haar dochter hem kapot gooit zodra ze er genoeg van heeft. Aansluiten op de tv is geen optie omdat de verpleegkundigen geen tijd hebben om de film weer uit te zetten.

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

KALENDER

De moeder van Els hield erg van wandelen langs groene plekjes en natuur in de stad. Doordat haar gezondheid verslechterde, werd dat onmogelijk. Toen ze in een verpleeghuis terecht kwam, maakten Els en haar broer een kalender met eigen foto's, om het geheugen van hun moeder te stimuleren. Iedere maand op de kalender toont een foto van bloemen en planten uit haar vroegere wandelingen, bijvoorbeeld door haar eigen wijk de Beverwaard en het Arboretum Trompenburg.

Els

Els (60) zorgde jarenlang voor haar moeder, wier lichamelijke conditie steeds verder achteruit ging. Uiteindelijk werd ze vanwege Alzheimer opgenomen in een verpleeghuis. Daar bezocht Els haar regelmatig. Samen met haar broer hebben ze veel gewandeld in de omgeving van het verpleeghuis. 'Gezeten op een bankje samen luisteren naar de vogels en genieten van de natuur.'

foto Theo van Pinxteren

LIEF DAGBOEK

Eind 2010 wordt de man van Riek met longkanker opgenomen in het ziekenhuis. Ze begint met het bijhouden van een dagboek. Van 30 november 2010 tot 29 april 2011, de dag waarop haar man sterft, beschrijft ze de dagelijkse gang van zaken. Hoe het met haar man gaat, wanneer ze naar hem toe gaat, wie er op bezoek komen en hoe ze samen met anderen voor hem zorgt. Na zijn dood is het dagboek voor Riek een steun bij het verwerken van haar verlies.

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson had en kanker. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

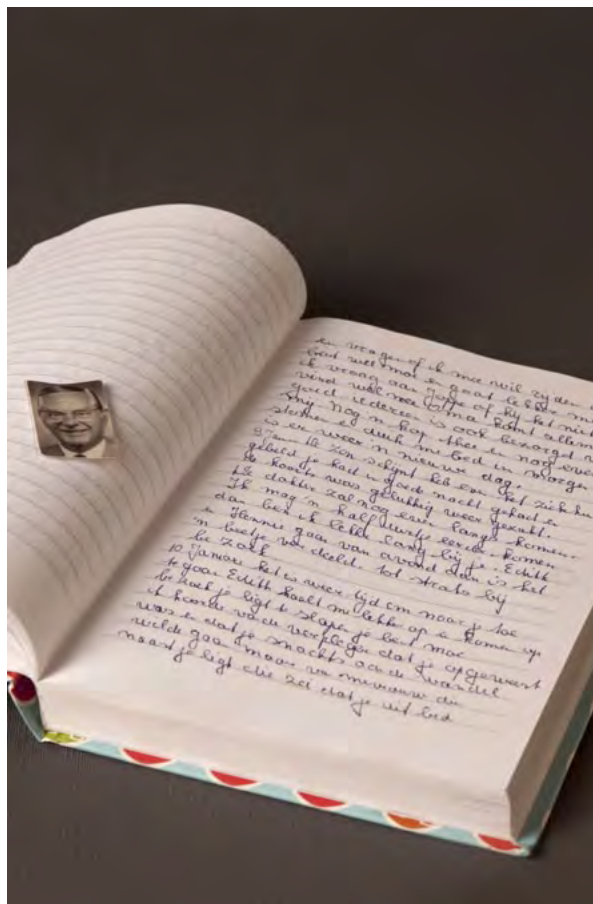

foto Marie Cécile Thijs

< INHOUDSOPGAVE

6 VERANDERING EN
DYNAMIEK

EXTRA INFORMATIE >

MANTELZORGER

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

MEMORYSPEL

De man van Ineke kon na een herseninfarct niet meer praten en was halfzijdig verlamd. Hij verbleef de laatste tien jaar van zijn leven in een verpleeghuis, waar Ineke voor hem zorgde. Om zijn geheugen te prikkelen maakte ze zelf een memoryspel van foto's uit zijn verleden. Met plekken waar hij had gewoond, zijn kinderen toen ze jong waren, vrienden van vroeger. Het omdraaien van de kaartjes was een manier om te kunnen communiceren.

tekening Maarten Wolterink

< INHOUDSOPGAVE

6 VERANDERING EN
DYNAMIEK

EXTRA INFORMATIE >

MULTIZORGER

MANTELZORGER ZORGT VOOR MEERDERE MENSEN

tekening Djanko

**HERKOMST:
DAG VAN DE MANTELZORGER**

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

< INHOUDSOPGAVE

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

EXTRA INFORMATIE >

foto's Theo van Pinxteren

REISTAS

Als Saida met haar vierjarige dochter Hasna op stap gaat, is een normale babytas niet genoeg. Hasna heeft een luchtpijpvernauwing waardoor er geregeld handmatig slijm moet worden afgezogen via een canule in haar hals. Ook krijgt Hasna sondevoeding. Omdat de zorg zeer specialistisch is, kan Hasna alleen door haar ouders worden verzorgd. Een uitje moet dus extra goed voorbereid worden, en haar medische voorzieningen mogen nooit ontbreken.

Saida

Saida's (33) dochter Hasna (4) werd geboren met een vernauwde luchtpijp. De canule in haar hals die helpt bij het ademen, moet steeds worden vrijgemaakt van slijm. Daarom moet er altijd iemand in de buurt zijn met verpleegkundige kennis. Saida en haar man volgden een verpleegkundige opleiding van zes maanden om voor Hasna te kunnen zorgen. Alleen zo kan zij thuis blijven wonen.

Onderdelen zijn bruikleen van Erasmus MC voor de tentoonstelling 'Familie'

HERKOMST: WORKSHOPS

**museum
ROTTERDAM**

VOLGENDE OBJECT >

ROOD TASJE

In het ziekenhuis of verpleeghuis wilde Johan zijn rode tasje altijd in de buurt hebben. Daarin zaten de spullen die hem een gevoel van veiligheid gaven en aan thuis deden denken. Een krantje, toiletspullen en de gedichten die hij zelf had geschreven. Na zijn dood heeft het tasje nog lange tijd bij zijn vrouw Riek op de bank gestaan.

Riek

Riek (81) zorgde voor haar man, die Parkinson had en kanker. Ze deed het huishoudelijke werk en hielp bij de persoonlijke verzorging. Toen hij vanwege zijn ziekte werd opgenomen, bezocht ze hem zo vaak ze kon in het ziekenhuis, verpleeghuis en het hospice. Riek heeft de kleermakersvakschool gedaan en is coupeuse geweest. Veel kleding maakte ze zelf en ze gebruikte haar kennis ook om de beperkingen van de ziekte te verzachten.

foto Theo van Pinxteren

< INHOUDSOPGAVE

6 VERANDERING EN DYNAMIEK

EXTRA INFORMATIE >

STEUNROUTE

Marcel (36) heeft m s, waardoor hij moeite heeft om bij het lopen zijn evenwicht te bewaren. Ook traplopen is moeilijk. Kortgeleden verhuisden Marcel en en zijn vriendin Mirte daarom van een bovenwoning naar hun eerste koophuis, waar hij zich vrijer kan bewegen. Hier heeft Mirte, samen met haar stiefvader leuningen opgehangen die Marcel steun bieden. Ze kozen voor eikenhout, in stijl met de vloer.

film Irene van Renselaar
montage Hugo van der Meer

HERKOMST: OPDRACHTEN AAN
FOTOGRAFEN EN FILMERS

museum
ROTTERDAM

E

WORKSHOPS

De mantelzorgworkshops van *Museum Rotterdam* hebben het erfgoed van de mantelzorger als uitgangspunt. Tijdens de ontvangst krijgen de deelnemers, benaderd via de Steunpunten Mantelzorg, een presentatie over *Museum Rotterdam* en de manier waarop het museum de stad in gaat op zoek naar erfgoed. Vervolgens bekijken de deelnemers een aantal voorwerpen uit de uitleen van de thuiszorg, die nu zich nu in de collectie van het museum bevinden. Deze voorwerpen zijn illustratief voor de periode waarin

ze zijn gebruikt, maar de verhalen van de gebruikers ontbreken helaas.

Aan de mantelzorgers wordt vervolgens gevraagd of ze zelf speciale voorwerpen gebruiken bij de zorg voor anderen. Te denken valt aan voorwerpen van drie verschillende categorieën: speciaal aangeschaft en bedoeld om bij zorg te gebruiken, alledaagse voorwerpen die bij zorg worden ingezet maar daar in principe niet voor zijn bedoeld, en voorwerpen die zelf bedacht of gemaakt zijn om in een speciale zorgvraag te voorzien. Een aanleiding voor veel verhalen!

De deelnemers krijgen dan de opdracht om thuis zulke voorwerpen te fotograferen en te beschrijven, zoals het museum dat zelf ook met alle voorwerpen in de collectie doet. Daarvoor krijgen ze een speciale erfgoedkit mee naar huis.

Bij de tweede workshop presenteren de deelnemers hun voorwerpen, waarbij ze meteen ook een bijzondere inkijk in hun dagelijks leven als mantelzorger geven. Hiermee krijgen de voorwerpen een context. Veel van de voorwerpen in deze publicatie zijn afkomstig uit de workshops. Ze zijn ook ingezet bij de tentoonstelling *Familie* in *Museum Rotterdam* en bij de erfgoedpresentaties voor mantelzorgers op diverse locaties in de stad.

Onder begeleiding van May de Bruyn Prince

foto May de Bruyn Prince

foto Theo van Pinxteren

MANTELZORG HUTKOFFER

'Het zal me een zorg wezen!'

Vanaf april 2012 reisde een hutkoffer vol persoonlijke voorwerpen en verhalen van mantelzorgers door Rotterdam. Deze tentoonstelling deed diverse zorginstellingen aan. Waar de reizende tentoonstelling neerstreek hield *Museum Rotterdam* workshops voor mantelzorgers en personeel. Door met elkaar in gesprek en aan de slag te gaan deelden de deelnemers hun ervaringen niet alleen met elkaar, maar ook met het museum en de stad.

foto's Theo van Pinxteren

allerlei instanties meer steun te bieden aan de jonge mantelzorgers. Vaak gaat dat via school.

Omdat *Museum Rotterdam* ook de jonge mantelzorgers wil bereiken en in beeld wil brengen, organiseerde het samen met het *Mantelzorg Steunpunt* workshops voor jonge mantelzorgers. Zij bezochten het museum en de tentoonstelling *Familie*, waarin aandacht werd besteed aan mantelzorg. Daarna vertelden zij over zichzelf en maakten tekeningen van zichzelf als stripheld. De voorwerpen die onmisbaar zijn voor hun eigen mantelzorg, gaven ze aan de striphelden mee als superwapen.

JONGE MANTELZORGERS

Uit onderzoek blijkt dat in Rotterdam een op de vier jongeren opgroeit in een gezin waarvan de vader, moeder, broer of zus lichamelijk of psychisch ziek is, een handicap heeft en/of verslaafd is. Vaak worden zij dan automatisch mantelzorger. Ze helpen in het huishouden, bij de verzorging van de zieke en regelen vaak van alles. Ondanks het grote aantal jonge mantelzorgers, is het een nauwelijks zichtbare groep. Onderling spreken jongeren er weinig over en ook zijn er voor hen minder voorzieningen dan voor volwassen mantelzorgers. De laatste jaren proberen

OPDRACHTEN AAN

FOTOGRAFEN EN FILMERS

De verhalen en de voorwerpen uit de workshops van de mantelzorgers zijn stuk voor stuk bijzonder. Veel deelnemers staan open voor een verdere samenwerking met *Museum Rotterdam*. Het museum kent het belang van een goede documentatie van voorwerpen. Zodra je kunt laten zien hoe een voorwerp is gebruikt of welke rol het speelt in het alledaagse leven, kun je het bijbehorende verhaal beter overbrengen. Bij voorwerpen uit het verleden is dat lastig en moet je

vaak lang zoeken voordat je de juiste documentatie hebt gevonden.

Bij het hedendaagse erfgoed is het museum in de gelegenheid om alles 'in levende lijve' nauwkeurig vast te leggen, de voorwerpen zijn nog in gebruik. Soms gebeurt dat door gewoon te laten filmen hoe het voorwerp wordt gebruikt. Een andere keer vraagt het museum een fotograaf, die goed is in het vastleggen van relaties tussen mensen. Dat kan bijvoorbeeld zijn door een aantal mensen op een speciale plek te laten poseren. Maar er kan ook gekozen worden om hen documentair te fotograferen, gewoon zoals het gebeurt, zonder het te ensceneren. Bij elk voorwerp wordt een bijpassende vorm gezocht. Steeds is het ook een keuze in overleg met de gebruikers, want zij zijn natuurlijk de uiteindelijke hoofdrolspelers in dit erfgoedverhaal.

DAG VAN DE MANTELZORGER

Op 10 november 2011 was het de Dag van de Mantelzorger. *Museum Rotterdam* stelde die dag haar deuren open voor de Rotterdamse mantelzorger. Een dag om te ontspannen, verwend te worden en om leuke dingen te doen. Één van de activiteiten was het erfgoedgesprek waaraan steeds groepen van maximaal 12 mantelzorgers deelnamen. Opnieuw was het uitgangspunt het erfgoed van de mantelzorgers, zoals dat dat eerder ook al in de workshops was geweest.

Groot verschil was dat er nu ook sneltekenaars aan tafel zaten die de verhalen van de deelnemers meteen omzetten in vaak hilarische striptekeningen.

Bijzonder was het dat de verhalen van de deelnemers, die meestal gaan over zware belasting, verdriet en machteloosheid, nu aanleiding waren om eens flink samen te lachen. Misschien zijn dat ook wel de onmisbare eigenschappen van de mantelzorger: altijd de positieve kanten benadrukken en flink relativeren. Tijdens de gesprekken werden de verhalen van de deelnemers door professionele tekstschrijvers vastgelegd. Zo kon de hele groep aan het einde van een heerlijke dag een presentatie bijwonen waarin zij hun eigen verhaal zagen ingebed in het verhaal van alle andere Rotterdamse mantelzorgers. Een aantal van de verhalen en de tekeningen zijn opgenomen in deze publicatie.

De Dag van de Mantelzorger werd georganiseerd in samenwerking met de Steunpunten Mantelzorg van Rotterdam-Centrum, Delfshaven en Kralingen-Crooswijk.

foto Henk van de Kroon

COLLECTIE

MUSEUM ROTTERDAM

De collectie van *Museum Rotterdam* bevat bijna 200 voorwerpen die te maken hebben met zorg voor patiënten thuis. Het merendeel komt uit de historische collectie van de *Stichting Thuiszorg Rotterdam*. De geschiedenis voert terug naar de 19de eeuw, toen kruisverenigingen Rotterdammers gezonde leefgewoonten en hygiëne moesten leren. In de wijkgebouwen was meestal een magazijn voor de uitleen van verpleegartikelen. Sommige hulpmiddelen zijn typisch voor de

professionele zorg, maar veel hulpmiddelen zijn juist bedoeld voor mensen die we tegenwoordig ‘mantelzorgers’ noemen.

foto Michiel de Visser

MANTELZORGERS ONTWERPEN VOOR TU DELFT

Voorwerpen die mantelzorgers dagelijks gebruiken bij de zorg voor anderen, zijn vaak ontworpen door industrieel ontwerpers. Eindgebruikers van deze producten komen pas met het product in aanraking als het al af is. Zij zijn meestal niet betrokken bij het ontwerpproces. In het industrieel ontwerpen is er echter steeds meer aandacht voor de eindgebruiker

als co-ontwerper. Voor het vak *Community Based Co-Design for Informal Care* leren studenten van de Technische Universiteit Delft om samen met eindgebruikers een product te ontwerpen dat aansluit bij een bestaande behoefte.

Museum Rotterdam vroeg aan enkele mantelzorgers om samen met de studenten aan een ontwerp te werken. Zes mantelzorgers hebben zich hiervoor aangemeld. Eén groep studenten en mantelzorgers werkten aan een product voor mantelzorgers die voor hun partner zorgen. Zij hebben een apparaat ontworpen waarmee de mantelzorger de verzorgde op afstand in de gaten kan houden. Zo kan hij- of zijzelf voor een korte boodschap de deur uit. De andere groep ontwierp een digitaal platform voor lotgenotencontact, waarmee op een makkelijke manier activiteiten en uitwisselingen gepland kunnen worden.

Ontwerpersteams:

Bob Groeneveld, Frenkel Tel, Sjoerd Vonk, Philomène Lau, Yvonne Groot, Riek Vervooren en Helmuth Tjemmes, Yuri Volkerts, Jeroen Kop, Malika El Moussaoui en Nelly Leentvaar

Onder begeleiding van Prof. dr. Adinda Freudenthal, Faculteit Industrieel Ontwerpen, Technische Universiteit Delft.

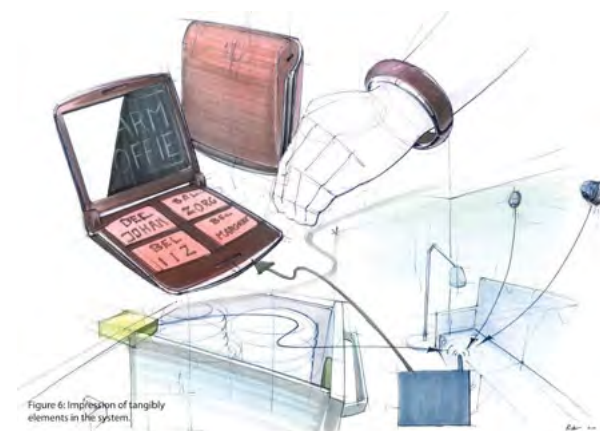

Figure 6: Impression of tangibly elements in the system.

foto *Museum Rotterdam*
ontwerp TU Delft

MANTELZORGERS EN YOUNG DESIGNERS

Toen *Museum Rotterdam* aan mantelzorgers vroeg welke voorwerpen zij gebruiken in hun (mantel) zorg voor anderen, brachten opvallend veel mensen zelfontworpen voorwerpen mee. Geconfronteerd met onhandige situaties waarvoor geen kant-en-klare oplossing voor handen was, hebben zij hun creativiteit aangewend om allerhande slimme oplossingen te bedenken. Van een steunkousaantrekker gemaakt van een rioolpijp, of een knoopjeslapje voor een demente-

rende schoonmoeder, tot gekleurde medicijndoosjes voor een Turkse buurvrouw die geen Nederlands kan lezen.

De mantelzorgers en het museum wilden deze slimme uitvindingen graag verder ontwikkelen voor een groter publiek. Acht vindingrijke mantelzorgers werden daarom gekoppeld aan acht jonge ontwerpers van het ontwerperscollectief *Young Designers*. *Young Designers* richt zich op sociaal ontwerpen, waarbij professionele ontwerpers, vormgevers en kunstenaars samenwerken met niet-ontwerpers.

De originele voorwerpen dienden als startpunt voor de samenwerking tussen mantelzorgers en ontwerpers. Tijdens gezamenlijke en individuele ontmoetingen werkten zij aan het benoemen van een ontwerpogave en het ontwikkelen van een eindproduct. Stadspsycholoog Sander van der Ham en Wilco Kruijswijk van *Movisie/Expertisecentrum Mantelzorg* hebben het proces gevolgd.

Ontwerpteams:

Anna ter Haar en Maarten van Wesemael

Bas Kortmann en Nelly Leentvaar

Dennis Lohuis en Helmuth Tjemmes

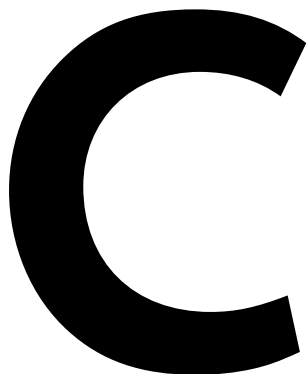
Gwen van Zaane en Hatiyce Akilli

Johanneke van Helden en Hedija Dugalič-Gobelič

Misja Immink en Herman van Tiggeloven

Nina Boas en Fatma Eraslan

Peik Suyling en Els Mastik

COLOFON

Deze publicatie is een resultaat van het project Stad als Muze, een erfgoedparticipatieproject van *Museum Rotterdam* (2010-2013).

De publicatie is mede mogelijk gemaakt dankzij financiële ondersteuning van Stichting DOEN, Mondriaan Fonds, Gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam

Deze publicatie kon niet worden gemaakt zonder de medewerking van 220 Rotterdamse mantelzorgers. Allen bedankt!

Aan deze publicatie werkten mee: TU Delft, Movisie, Laurens, Expertisecentrum Mantelzorg, Young Designers.

Projectleiding Nicole van Dijk

Redactie Irene van Renselaar, Sjouk Hoitsma, Doriene Reitsma

Teksten Mayke Groffen, Sjouk Hoitsma, Wilco Kruijswijk, Irene van Renselaar

Fotografie Sanne Donders, Theo van Pinxteren, Marie Cécile Thijs, Michiel de Visser

Film Hugo van der Meer, Irene van Renselaar

Tekeningen Djanko, Kito, Maarten Wolterink, Ilyass

Vormgeving Bart van Raaij

© Museum Rotterdam, 2013